

מסכת יבמות

פרק חמישה עשר האשה שלום

דף קי"ד

האשה שהלכה עם בעלה וחזרה לבדה ואמרה מת

אשה שהיתה מוחזקת אצלו כאשת איש, והלכה עם בעלה למדינת הים, וחזרה לבדה, ואמרה, מת בעלי. פעמים אנו מקבלים דבריה, ומתירים לה להינשא לאיש אחר או להתייבם לאחי בעלה אם לא היו לבעלה בנים. ופעמים אין אנו מקבלים דבריה, ואוסרים לה להינשא לאיש אחר, או להתייבם לאחי בעלה.

א. שלום בינו לבניה ושלום בעולם.

אם בשעה שיצאו האיש והאשה היה שלום בין האיש והאשה, אין לחוש שהיא משקרת שמת, כדי שיתירוה להינשא, ועל ידי זה כשיבוא בעלה, תהיה אסורה לו. וכמו כן, אם בשעה שאומרת שמת היה שלום בעולם, אין לחוש שמא סבורה שמת, ובאמת לא מת, כי מאחר שאין שעת חרום, לא תאמר מאומד לבה שמת, עד שתראה בוודאי שמת, שמא יתברר שטעתה ותהא מקולקלת.¹ ולפיכך אם אומרת שמת, בוודאי כן הוא כדבריה, ומוותרת להינשא לאיש אחר, או להתייבם לאחי בעלה.

ורבי יהודה חולק ואומר, לעולם אינה נאמנת, אלא אם כן באתה בוכה, ובגדיה קרועים.

אמרו לו לרבי יהודה, לדברך, פקחת תנשא, [שתראה עצמה בוכה ותקרע בגדיה], ושוטה, [שלא תשכיל לעשות כן], לא תנשא? אלא אחת הבאה בוכה ובגדיה קרועים, ואחת הבאה בלא בכי ובגדיה שלמים, תנשא?²

ומבואר בברייתא בדף קט"ז מעשה, באחת שבאה לבית דינו של רבי יהודה, לומר שמת בעלה. וכשראו אותה חכמים, אמרו לה, שקודם בואה לפנינו, תספוד ותבכה על בעלה, ותקרע בגדיה, ותסתור שערותיה. ולא שהיתה דעתם כדעת רבי יהודה, שבלא זה אינה נאמנת, כי אם כן, מלמדים אותה לשקר, שהרי מאחר שלא עשתה זו מעצמה, לדעת רבי יהודה אין להאמינה, אלא שדעתם כדעת חכמים, שהיא נאמנת בכל אופן, ולכן אמרו לה שתעשה כן, כדי שגם רבי יהודה יתיר לה להינשא.

ב. שלום בינו לבניה ומלחמה בעולם.

אם בשעה שאומרת שמת בעלה היתה מלחמה בעולם באותו מקום, ואומרת שמת במלחמה, יש לחוש, שמא באמת לא ראתה שמת, ואומרת זאת מאומד לבה, כי סבורה, כיצד יתכן שכל אותם שהיו עמו מתו, והוא ניצול, ופעמים אף רואה שפגעה בו חרב או חנית, וסבורה ודאי ימות³, ולאחר שהלכה עשו לו רפואה. ולפיכך מאחר שיתכן שאומרת מאומדן, ולא מראיה, אין מקבלים דבריה, ואינה מותרת להינשא או להתייבם.

והדין הזה אמור כשאומרת מת במלחמה, או אומרת מת בלא לפרש כיצד, כי מן הסתם כוונתה לומר שמת במלחמה, ואז יש לחוש לחששות הנ"ל, אבל אם אומרת מת במיטתו, אף על פי שיש מלחמה באותה שעה ובאותו מקום, אנו מקבלים דבריה, כי אין לחוש לטעות.

ג. קטטה בינו לבניה ושלום בעולם.

אם כשיצאה עם בעלה היתה קטטה בינו לבניה, יש לחוש שמא היא משקרת כשאומרת שמת, וכוונתה שיתירוה להינשא לאחר, ואחר שתינשא לאחר יבוא בעלה ותהא אסורה לו. ולפיכך, אין מקבלים דבריה, ואינה מותרת להינשא או להתייבם. וענין זה יתבאר יותר בדף קט"ז.

ד. שלום בינו ובניה ורעבון בעולם.

מתחילה אמר רבא, שאם בשעה שאומרת שמת בעלה היה רעב בעולם, ואמרה שמת בעלה ברעב. היא נאמנת, כי מיתה ברעב אינה כמיתה במלחמה, ולא תאמר שמת ברעב, עד שמת בוודאי, ולפיכך מקבלים את דבריה.

ולאחר מכן חזר בו רבא, ואמר, שהאומרת מת בעלי ברעב, שווה היא לאומרת מת בעלי במלחמה, שפעמים תהא סבורה שמת, ותניח אותו אף שעדיין לא מת. שכן ארע באשה שבאה לפני רבא, ואמרה לו, מת בעלי ברעב, וביקש רבא לבדוקה, ואמר לה, יפה עשית שהנחת אותו גוסס, וברחת להציל עצמך, שהרי אין להעלות על הדעת שבאותו זמן קצר שהנחת אותו, היה מי שהביא לו מזון וחייה. והשיבה לרבא, גם כבודו יודע שבאופן שהנחתי אותו לא יתכן שהיתה לו הצלה. ומדבריה למד רבא, שיתכן שתניח אותו קודם שימות בוודאי, ולפיכך חזר בו ואמר, שהאומרת מת בעלי ברעב, אין מקבלים דבריה, שמא אומרת כן אף על פי שעדיין לא מת, **כדין אומרת מת בעלי במלחמה.**

שוב אמר רבא, שהאומרת מת בעלי ברעב גרועה היא מהאומרת מת בעלי במלחמה, שכן האומרת מת בעלי במלחמה אינה נאמנת כשאומרת שמת במלחמה עצמה, אבל אם אומרת שמת במטתו בשעת מלחמה, נאמנת, אבל האומרת מת בעלי ברעב, **אפילו אומרת שמת במטתו אינה נאמנת**, שיתכן שלא מת והיא סבורה שמת

ולפיכך האומרת מת בעלי ברעב, אינה נאמנת עד שתאמר מת ברעב וקברתיו, שאז בוודאי לא חי.

¹ כגון אם פירש הימנה חדש או חדשים לא תאמר, ודאי הואיל ולא חזר הרגוהו ליסטים, דהואיל ולא שעת חירום, אי לא חזיתיה דמית, חיישא לקלקולא, שמא יבא לאחר שניסת, ותהא מקולקלת. [רש"י].

² אין להקשות דהיינו תנא קמא, דהא מעיקרא לא פירש אי מייירי אפילו בלא בוכה, והכא מפרש ליה. [תוס'].

³ והיא יראה לעמוד עד שימות, לפי שזורקין חצים ואבני בלסטראות במלחמה, ואינם מתכוונים על מי שיפול. אבל לקמן גבי נפלו עליו לנפול, נאמנת לומר נהרג, שעומדת שם עד שימות, ולא אמרה בדדמי. [תוס'].

עישנו עלינו הבית או המערה

ה. שלום בינו ובינה ומת במפולת.

האשה שאמרה, הייתי עם בעלי בבית אחד, או במערה אחת, והציתוהו באש, ונתמלא עשן, אני ברחתי ונצלתי, והוא מת, אינה נאמנת, כי אפשר שסבורה שמת, ובאמת לא מת, כדין אומרת מת בעלי במלחמה.

האשה שאמרה, מת בעלי במפולת שנפל עליו הבית, או באה רוח סערה והפילה כל בתי העיר, הרי היא כאומרת מת בעלי במלחמה, שיתכן שלא ראתה שמת ממש, וסבורה שוודאי ימות, ולכן אין מקבלים דבריה.

ו. שלום בינו ובינה ומת בשילוח נחשים ועקרבים.

אכן גם אם נאמר שהאומרת מת בעלי במלחמה, והחזיקה היא מלחמה בעולם, היא נאמנת, כי היתה יכולה לומר שלום בעולם, אפשר שדווקא היא נאמנת במיגו זה, כי סוף סוף טוענת שראתה שמת, ועל ידי המיגו מאמינים לה, מה שאין כן בזו שאינה טוענת שראתה שמת, אלא שהניחה אותו בבית מעושהו, ולכן אין להתירה גם לפי דבריה, כי אפשר שכשם שלה ארע נס וניצלה, כך גם לו ארע נס וניצול, ולא די במה שהניחה אותו בבית מעושהו, כדי להחזיקו שמת.

האשה שאמרה, מת בעלי על ידי נחשים ועקרבים שנשתלחו בו, הרי היא כאומרת מת בעלי במלחמה, שיתכן שלא ראתה שמת ממש, וסבורה שוודאי ימות, ולכן אין מקבלים דבריה.

ז. שלום בינו ובינה ומת בדבר.

האשה שאמרה, מת בעלי במכת דבר שבאה עליו. יש אומרים שדינה כדין אומרת מת בעלי במלחמה, שיתכן שלא ראתה שמת ממש, וסבורה שוודאי ימות, ולכן אין מקבלים דבריה. ויש אומרים שאינה דומה לאומרת מת בעלי במלחמה, כי יודעת שהרבה יש שלקו בדבר ולא מתו, כמאמר בני האדם, שבע שנים היה דבר, ואיש לא מת קודם זמנו, ואם כן לא תאמר שמת בדבר, עד שתראה בוודאי שמת, ולכן מקבלים דבריה.

נפלו עלינו נוכרים או לסטים

החזיקה היא מלחמה בעולם

האשה שאמרה, נפלו עלינו נוכרים או לסטים, את בעלי הרגו, ואני נצלתי, נאמנת.

ולא משום שהיא זו שהחזיקה הדבר שהיה כמלחמה, לכן נאמנת, אלא אפילו היה ידוע לכל שנפלו עליהם נוכרים או לסטים, היא נאמנת, כי רק במלחמה גדולה יש לחוש שהיתה סבורה שמת, והניחה אותו, ולא התעכבה, כי היתה יראה שתמות גם היא, ובאמת כשהניחה אותו עדיין לא מת, אבל במלחמה קטנה כעין זו, אינה מניחה אותו והולכת, אלא ממתניה עד שרואה שמת בוודאי, שאינה חוששת שמא יהרגו אותה, כמאמר רב אידי במסכת עבודה זרה, אשה כלי זיינה עליה.

נתבאר, שהאומרת מת בעלי במלחמה, אינה נאמנת, עד שתאמר בפירוש מת על מטתו, כי יש לחוש, שמא ראתה שנפגע במלחמה, וסבורה שמת, ובאמת לא מת.

ונסתפקו, מה הדין כשבאה ממקום שלא ידענו שהיתה בו מלחמה, ואמרה היא, מלחמה היתה שם, ומת בעלי במלחמה.

דף קט"ו

אותו שנשרפה חופתו בסוף ימי המשתה

איש אחד, בסוף שבעת ימי משתה חתונתו, אחזה האש בבית חופתו, שדר שם עם אשתו, ובאה אשתו לקרוא לכולם, ואמרה, ראו את אישי, ראו את אישי, נאמנת.

האם יש להאמינה בטענת מיגו [=מה לי לשקר], שהרי היתה יכולה לומר שלום באותה מדינה, והיתה נאמנת, ואם כן, גם כשאומרת מלחמה היתה שם, ומת במלחמה, נאמנת.¹

או שכל שאומרת מת במלחמה, אנו חוששים שמא סבורה שמת אף על פי שלא מת, ולא יועיל שום מיגו להאמינה [=לא אתי מה לי לשקר ומרע חזקתיה].²

דמיגו, דאי בעיא אמרה שלום הוא בעולם, יש לה להאמינה, כיון דדייקא כולי האי, אבל כי לא החזיקה אינה נאמנת לומר מת בעלה במלחמה מתוך שיכולה לומר מת על מטתו, דאין זה מיגו, כיון שידוע לעולם שהיא מלחמה, יראה לומר מת על מטתו, וידוע שהיא משקרת, אבל בהחזיקה, ודאי דדייקא טפי. ומיהו קשה לר"י דאמר פרק כל הנשבעין, גבי שכיר נשבע ונטול, לא שנו אלא ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם, יכול לומר שכרתי ונתתי לך שכר, ומה מגו הוא זה, והלא אינו חשוד לשקר, [אלא] דבעל הבית טרוד, בפועליו הוא כדאמר התם ואמר בדדמי, ומהאי טעמא מיבעי ליה הכא, דלמא לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה משום דאמרה בדדמי. ויש לומר דשאני התם דנהי דטרוד בפועליו הוא, מכל מקום נחשב קצת שקרן במה שטוען דרך ודאי שפרעו, ולכך יש להאמינו במיגו דלא שכרתיך, כיון שטוען שברור לו שפרעו, ואינו תולה בשכחה, וגם יש לו מיגו. [תוס']. אומר ר"י, דלא דמי להא דמיבעיא בפרק קמא דבבא בתרא פרעתיך בתוך זמני אי מהימן במיגו דאי בעי למימר פרעתיך אחר זמני, אי אתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה, או לא, דהתם מרע לה, הכא לא מרע לה, כיון דאמרה בדדמי. ואי לא מרע התם, לפי שאין הווה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו, אבל הכא מרע, דיכול להיות אמת דמת במלחמה. וכן הא דקאמר בפרק האומר בקידושין, אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחים, ובשעת מיתה אמר אין לי בנים ויש לי אחים, נאמן להתיר, פירוש אי הוי איפכא, ואין נאמן לאסור דברי רבי, ורבי נתן אומר... ומפרש התם טעמא דרבי משום דאתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה, מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא, אבל הכא אמרה בדדמי, ולכך לא מרע, ולרבי נתן דאמר התם לא מרע, התם דבשעת מיתה יש לו להיות נאמן יותר. [תוס'].

¹ ואם תאמר, אמאי לא קאמר מיגו שיכולה לומר מת על מטתו. ונראה דהיכא שנהרג במלחמה אמרינן מתוך שיכולה לומר נהרג ולא במלחמה אבל נהרג אטו מת לא. [תוס'].

² ואי קשיא, תיפשוט ליה ממתניתין, דקתני שלום בעולם נאמנת, דהא ודאי מת בעלי במלחמה קאמרה, דאי על מטתו, מאי אריא שלום בעולם, אפילו מלחמה בעולם אמרן לעיל כי אמרה מת על מטתו מהימנא, אלא ודאי מת במלחמה איצטריך לאשמועינן, והיינו החזיקה היא מלחמה בעולם. תריץ, מתניתין דאמרה מת סתמא, ואשמועינן מתניתין, דהואיל ושלום בעולם, אף על גב דלא אמרה על מטתו בהדיא, מסתמא מת על מטתו קאמרה, ובזמן שיש מלחמה בעולם, מסתמא מת במלחמה קאמרה, עד דאמרה מת על מטתו. וכי קמיבעיא ליה לרבא, כגון דיש שלום בעולם, ואמרה איהי מת במלחמה. [רש"י]. תימה לר"י, דעל כרחך לא שייך מיגו, כיון דאמרה בדדמי, דאי שייך מיגו, אם כן במלחמה בעולם אמאי לא מהימנא, במיגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו, אלא שמע מינה דלא שייך מיגו, כיון דאינה חשודה לשקר. ואומר ר"י, כיון דדייקא כולי האי שהחזיקה מלחמה בעולם, ואומרת כי מלחמה היא, אם כן ודאי לא אמרה בדדמי, ומטעמא

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

ישראל על פי עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא. ונמתי לו, "כן הדברים". אמר ל, "אמור להם משמי, אתם יודעים, המדינה הזו משובשת בגייסות, כך מקובלני מרבן גמליאל הזקן, שמשמיאין האשה על פי עד אחד".
ואמר רמי בר חמא, שכוונת נחמיה איש בית דלי לומר, שאף על פי שהמדינה משובשת בגייסות, עד אחד נאמן להשיא את האשה, ומכאן שעד אחד נאמן גם בשעת מלחמה.

אולם רבא אמר, שלא זו כוונת נחמיה איש בית דלי, אלא כוונתו, שאותה מדינה שהוא היה בה, משובשת בגייסות, ולכן אינו יכול לבוא בעצמו לומר דבריו לפני חכמים, ומבקש מרבי עקיבא לאומרם משמו, ודבריו היו, שעד אחד נאמן להשיא אשה, אבל יתכן שדווקא כשמעיד בשעת שלום, ולא בשעת מלחמה.

שני תלמידי חכמים שטבעו והשיא רבי נשותיהם

מעשה בשני תלמידי חכמים, שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי בספינה, וטבעה הספינה, והשיא רבי נשותיהם על פי עדות נשים שהעידו שטבעו.

והנה עדות של נשים, אפילו הן מאה, אינה אלא כעדות עד אחד, ועדות על מיתה בטביעה, הרי היא כעדות על מיתה במלחמה, שניתן לטעות בדבר². ובכל זאת קיבלו את עדות הנשים הללו, להתיר את נשות שני התלמידים הללו, הרי שעד אחד המעיד על מיתה במלחמה, נאמן.

ודחו זאת ואמרו, שעל כרחך לא היתה העדות של הנשים הללו, שמתו שני התלמידים בטביעה, ולא ראו אותם יותר, שהרי כלל בידינו, שהטובע במים שאין להם סוף, [שהעומד אינו רואה את סופם], אפילו מעידים על כך שני עדים כשרים, אין להתיר את אשתו בכך, כי יש לחוש, שיצא הטובע מהמים במקום שלא ראו, ולא מת, ואם התיר רבי את נשות התלמידים הללו, ודאי העידו עליהם הנשים שראו שהעולם מהמים מתים, וראו אותם הנשים מיד כשהעולם³, ואמרו סימנים, שעל פיהם הם ניכרים שהם אותם תלמידים, ומאחר שיש לסמוך על הסימנים, הן נאמנות⁴, אבל עד אחד במלחמה, שאנו באים לסמוך על עדותו, אינו נאמן.

עד אחד במלחמה

כבר נתבאר במסכת זו, שכשבא עד אחד והעיד לאשה שמת בעלה, בי"ד מתירים לה להינשא על פיו, כי גם היא מבררת הדבר היטב, ולא תינשא עד שתודא שהאמת עם העד.

ונסתפקו כאן, מהו עיקר הטעם שהאמינו חכמים לעד אחד, להתיר את האשה על פי עדותו, שמעיד לה שמת בעלה.

האם עיקר הטעם הוא משום שידוע שאם ישקר יתגלה שקרו, וכל שעתיד שקרו להתגלות, לא ישקר, ומעיד אמת. ואם זהו הטעם, עד אחד נאמן, גם כשמעיד לאשה שמת בעלה במלחמה, כי לא יעיד, עד שיברר הדבר, שמא ימצא שקר.

או שעיקר הטעם שמאמינים לעד אחד, כי האשה עצמה בודקת ומבררת הדבר. אכן לפי הטעם הזה, רק בשעת שלום יש להאמין לעד אחד, אבל בשעת מלחמה אין להאמינו, כי האשה עצמה אינה מבררת היטב, שהרי פעמים סבורה שמת במלחמה, גם כשבאמת לא מת, כפי שנתבאר.

עדות נחמיה איש בית דלי שמשמיאין את האשה על פי עד אחד

שנינו בשלהי המסכת, אמר רבי עקיבא, כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה⁵, מצאתי נחמיה איש בית דלי. ואמר לי, "שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ

² בסוף מסכת ברכות אמרין, דרבי עקיבא לא הניח כמותו בארץ ישראל, ולכך היה יכול לעבר שנים בחוצה לארץ. וכן צריך לומר בפרק שני דמגילה, גבי רבי מאיר שהלך לעבר שנה בעסאי, שלא הניח כמותו בארץ, דעסאי חוצה לארץ היא, כדאמרין בחזקת הבתים, קיני קניזי וקדמוני, עסאי ערדיסקיס אספמיא. ומה שלא עיברו בארץ ישראל, יש לומר דשום אונס היה. וכן יש בירושלמי, ירמיה עיבר בחוצה לארץ, וכן יחזקאל, וברוך בן נריה. ומיהו קשיא לר"י דבפרק זה בורר, רבי חייא בן זרנוקי ורבי שמעון בן יהוצדק ... ושם היה רבי יוחנן גדול מהם, מדריש לקיש היה קורא אותם רועי בקר. ויש לומר, דלעבר דקאמר התם, לאו דוקא, אלא חישוב בעלמא עשו, אם השנה צריכה להתעבר, דהא שנת שביעית היתה, כדמוכח התם, דקאמר כהן וחריש, ובפרק קמא דסנהדרין אמר, דאין מעברין שנה שביעית, ושום אונס היה שלא חישוב בארץ ישראל כדפרישית לעיל. [תוס'].

² השתא סלקא דעתך, שראו הנשים שטבעו, אבל לא ראו שהעולם המים, ולכך אמרו בדדמי. [תוס'].

³ אבל אם שהו במים הרבה, אין לחוש, דמיא מצמת צמתי כי ליתא למכה, כדאמר בפרק בתרא, אבל כששוהה אחר העלאה, מיתפח תפח. [תוס'].

⁴ דאי לאו סימנים, חיישינן דלמא אחרים ניהו, לפי שהמים משנים צורת הפנים, ואין ניכר כל כך. [רש"י]. אבל על ידי טביעת עין אין להאמינם, דאמרי בדדמי, ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו. אבל מה שפירש בקונטרס, דמים משנים צורת הפנים, אין נראה, דהא אמרין לקמן בפרק בתרא, דמיא מצמת צמתי היכא דליכא מכה. ואי סימנים לאו דאורייתא, איירי הכא בסימנים מובהקים, דהו דאורייתא, כדאמרין באלו מציאות. אי נמי מהני על פי טביעות עינא. ר"י. [תוס']. פירש רבינו חננאל, שמע מינה, דאשה ועד אחד בספינה שטבעה, ואמרו מת, לא מהני, וכל שכן עובד כוכבים אפילו מסיח לפי תומו. ותימה היאך משיאין נשי בני אדם שטבעו על ידי טביעת עין בלא שום הכרת סימנים. ושמא איירי כשנשחתה קצת צורת פניהם, דאכלום כוורי, ולא נשאר אלא מה ששנו במשנה בפרק בתרא. וכן מפרש רבינו תם לקמן, גבי אין מעידין אלא עד שלושה ימים, שכשנשחתה צורת פניו מיירי, כמו שמפרש במשנה, אבל אם צורת פניו שלימה, שריא אפילו אחר כמה ימים. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

הפקיד שומשמי ביד חברו ויש ביד השומר

כמו שהפקיד והשומר אומר אחרים הם

איש אחד הפקיד שומשמי אצל חברו. לאחר זמן בא המפקיד, ואמר לשומר, תן לי שומשמי שלי. השיב לו השומר, כבר החזרתי לך. אמר לו המפקיד, והלא כך וכך סאים היו, ובחבית היו מונחים, וכפי מה שאני אומר, יש אצלך חבית ושומשמי, ואם כן בוודאי שלי הם^א. השיב לו השומר, את שלך החזרתי לך, ואלו אחרים הם, ושלי הם.

סבר רב חסדא לומר, שמאחר שיש ביד השומר שומשמי בחבית, כמו שנתן לו המפקיד, בוודאי הם אותם שנתן לו המפקיד, ולא אחרים, וכמו שנתבאר לעיל, שכשהעידו הנשים על שני התלמידים שטבעו, על ידי שראו בהם סימנים, אין אומרים, שאותם שעלו אחרים הם, וארע שהיו בהם סימנים כמו בתלמידים, אלא מאחר שיש בהם סימנים כמו בתלמידים בוודאי הם התלמידים שטבעו, וכמו כן בזה, מאחר שאנו רואים שומשמי בחבית כמו שהפקיד, בוודאי הם אותם שהפקיד, ולא אחרים שנתנו שם כמו הראשונים.

אולם רבא לא הסכים עמו, כי אמר, שמנין של שומשמי בחבית, אינו נחשב סימן, ודבר זה יתכן שיתן שם פעם שניה, באופן דומה לאופן שנתן המפקיד, ואין אלו אותם שהפקיד^ב.

ומסקנת הגמרא בדף קט"ז, שלדעת רב יימר אין לחוש שאלו אחרים, ולכן המפקיד נוטל אותם. ולדעת רבינא יש לחוש שאלו אחרים, ולכן אין המפקיד נוטל אותם. וכן ההלכה.

מצא כלי וכתוב עליו מה שנתנים בו

רגילים היו לכתוב על הכלים מה שנתנים בתוכם. כגון כלי שנתנים בתוכו מעות שהוקדשו לקנות בהם קרבן, היו כותבים עליו "קרבן". וכלי שנתנים בתוכו מעות מעשר שני, כותבים עליו "מעשר". וכלי שנתנים בו תבואה מדומעת, כלומר תערובת חולין ותרומה, שהיא אסורה לזרים, היו כותבים עליו "דמוע". וכלי שנתנים בתוכו תבואת טבל, היו כותבים עליו "טבל". וכלי שהיו נותנים בו תרומה, היו כותבים עליו "תרומה". ובשעת הסכנה, שגזרו

^א אומר ר"י, דאייירי בהפקיד אצלו בעדים, ולכן היה נוטל בסימן מובהק, דאי ליכא עדים, מה מועיל הסימן, יכול לומר לקוחין הן בידי ... ומיהו קשה דאמר בהכתוב, גבי כסא דכספא דאפקידו בי חסא, שכבי חסא ולא פקיד ... ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל לביתיה, אבל רגיל דעייל לביתיה, אימר איניש אחרינא אפקיד ומיחזא חזא, ומשמע דאייירי שלא הפקיד זה בעדים, ואפילו הכי קאמר, חדא דידענא ביה בחסא דלא אמיד, ועוד הא קיהיב סימנא, ומה מועיל הסימן כיון שלא הפקיד אצלו בעדים. ויש לומר ששני הטעמים מצריך, דלא אמיד וקא יהיב סימנא. [תוס'].
תאמר, אם כן בסוף פרק קמא דכתובות, גבי ארוס וארוסתה, דקאמר רב יוסף, חדא דהא קא מודי, ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל, ואמר ליה אביי ובהא כי לא מודי מי מכשר רבן גמליאל, ומאי קושיא, דלמא רב יוסף מצריך שני הטעמים. ויש לומר דאי טעמא דהא קא מודי לא מהני לחודיה, לא מהני נמי מאי דהלכה כרבן גמליאל, כיון דלא מכשר רבן גמליאל אלא ברוב כשרים אצלה, והכא כולן פסולין לבד מארוס, ולהכי פריך, כי לא מודי, פירוש כי לא מהני טעמא דמודי לחודיה, מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כרבן גמליאל. [תוס'].

^ב הכא משמע דמנין ומדה לא הוי סימן, והא דאמר באלו מציאות, מדמשקל הוי סימן, מדה ומנין נמי הוי סימן, התם מיירי בענין שאין דרך בני אדם להצניע, אבל הכא דרך בני אדם להצניע במדה זו. [תוס'].

שלא לקיים מצוות, לא היו כותבים אלא בקיצור, כגון תחת "קרבן" היו כותבים ק', ותחת "מעשר" היו כותבים מ', ותחת "דמוע" היו כותבים ד', ותחת "טבל" היו כותבים ט', ותחת "תרומה" היו כותבים ת'.

ונחלקו חכמים ורבי יוסי בדין כלי הנמצא וכתוב עליו אחד מהדברים הנ"ל.

לדעת חכמים – בוודאי כפי מה שכתוב על הכלי, כן נתון בו. אם כתוב על הכלי "קרבן" או ק', מעות שבתוכו מעות הקדש, ואם כתוב על הכלי "מעשר" או מ', מעות שבתוכו מעות מעשר. וכן כל דבר שכתוב עליו, מלמד על מה שבתוכו. ואין אומרים שמתחילה היה בו כפי מה שכתוב עליו, אבל לאחר מכן פינה הכלי, ונתן בו דבר אחר.

ולדעת רבי יוסי – אין הכתוב מגלה על מה שבתוך הכלי, כי יתכן שמה שהיה נתון בו מתחילה כבר אינו בתוכו, ועכשיו ניתן בו דבר אחר. ומאחר שיש להסתפק מה יש בו, יש לילך אחר הרוב, והרוב חולין, ולפיכך דין מה שבכלי כדין חולין.

ומתוך קושיות מר קשישא בר רב חסדא ורבינא, היה נראה, שהחכמים ורבי יוסי נחלקו בסברות רב חסדא ורבא, האם כשמתחילה היה כאן דבר מסוים, וגם עכשיו יש כאן דבר ויש בו סימן כסימן הדבר הראשון, בוודאי זהו הדבר הראשון, או שיתכן שהדבר הראשון הוחלף באחר^א.

ומסקנת הגמרא, שהכל מודים, שעל פי רוב כשאנו מוצאים דבר, ויש בו סימן כדבר אחר שאבד, יתכן שהאחרון אינו הראשון.

ודווקא לענין כלי שכתוב עליו מה שבתוכו, דעת חכמים, שאם היה מחליף את מה שבתוכו, היה מוחק מה שכתב עליו, כדי שלא יבוא לידי טעות, ומתוך שלא מחק, וודאי לא החליף.

ורבי יוסי אמר, שיתכן ששכח למחוק^ב, א"נ אף שנתן בכלי חולין, בכוונה הניח את הכתוב על הכלי, ולא מחקו, כדי שיחשבו בני אדם שיש בו תרומה, ולא יגעו בו.

רבי יצחק ריש גלותא מת חוץ לעירו ושלחו להודיע להם

יצחק ריש גלותא בן אחותו של רב ביבי היה מהלך מקורטבא לאספמיא ומת שם. שלחו משם והודיעו, שיצחק ריש גלותא בן אחותו של רב ביבי היה מהלך מקורטבא לאספמיא ומת. וכשהגיעה ההודעה הזו למקומו של רבי יצחק נסתפקו, האם יש לחוש שהיו שנים ששם כן, והלכו מקורטבא לאספמיא, ואין להתיר את אשת רבי יצחק שהכירו, או שאין לחוש לכך, ובוודאי רבי יצחק שהכירו הוא מת, ואשתו מותרת.

אביי אמר, שיש לחוש שמא המת הוא רבי יצחק אחר, ואין להתיר את אשת

^א תימה מאי קשיא היא מהאי, דהא בממונא יש לחוש לעולם שמא פינן, ולא נפיק ממונא מחזקתיה. ויש לומר דנראה לו לדמות, כיון דרגילות לפנותם, ואפילו הכי לא חיישינן שמא פינן, לענין ממונא נמי מפקינן ליה מחזקה, כיון דלא חיישינן אף על גב דרגילות הוא. [תוס'].

^ב פירש רבינו חננאל, בירושלמי דמעשר שני בפרק שני, רבי יונה ורבי יוסי הוו שותפי בגרבי דחמרא, כד דמך רבי יונה, אמר רבי מני בריה דרבי יונה לרבי יוסי, כל גרבי דכתיב ביה רבי יונה, דידיה הוא, אמר ליה, אשתקד הוה דידיה, והשתא דידי. [תוס'].

שנמסר לו, הרי הוא שלו.

שניים ששמותיהם שווים והאחד לא היה כאן ביום כתיבת הגט

מעשה בגט שנמצא בסורא, והיה כתוב בו, בסורא מתא, אנא ענן בר חיאי נהרדעא, פטרית ותרכית פלונית אנתתי [=בעיר סורא, אני ענן בר חיאי מנהרדעא, שילחתי וגירשתי את פלונית אשתך], ובדקו חכמים מסורא ועד נהרדעא, ומצאו רק אדם נוסף ששמו ענן בר חיאי, הוא ענן בר חיאי מחגרא שהיה בנהרדעא, ובאו עדים ואמרו, שבאותו יום שנכתב הגט, היה אותו ענן האחר עימהם בנהרדעא, ולא בסורא, והגט הלא נכתב בסורא, ואם כן אין לחוש שהגט הוא של הענן האחר, אלא של זה שטוען שהוא כתב הגט.

אמר אבוי, אפילו לפי דבריי, שמן הסתם, כשנמצא גט בשם מסוים, אין וודאות שנכתב לאדם שאנו מכירים ששמו כן, כי יש לחוש שמא הוא של איש אחר ששמו כן, כל זה מן הסתם, אבל במעשה זה, שחפשו חכמים מסורא ועד נהרדעא, ולא מצאו אדם אחר ששמו כן, אלא אחד, והוא וודאי לא היה בסורא ביום כתיבת הגט, **אין לחוש שהגט שלו**, אלא של ענן בר חיאי הראשון.

ורבא אמר, אפילו לפי דבריי, שמן הסתם, כשנמצא גט בשם מסוים, כל שלא נודע לנו שיש שני אנשים בשם זה, אין לחוש לכך, ואנו אומרים שהוא של זה שאנו מכירים, כל זה כשלא נודע שיש אדם נוסף ששמו כן, אבל במעשה זה, הלא נודע לנו שיש אדם נוסף ששמו ענן בר חיאי, ואם כן יש לחוש שמא אותו אדם כתב הגט ולא הראשון, ואף שביום כתיבת הגט העידו עדים על השני שהיה במקום אחר, אין בכך כלום, כי אפשר שבא מאותו מקום למקום הכתיבה על גמל פורח¹ [הוא גמל ההולך מהר כעוף פורח], או שבא לשם בקפיצה [על ידי שם], או שבאמת לא היה בעצמו במקום כתיבת הגט, ובכל זאת הגט נכתב לשמו, שמתחילה אמר לעדים בעירו לכתוב לו גט, והלכו וכתבו לו הגט בעיר אחרת, והדין הוא, שיש לכתוב בגט את מקום הכתיבה, ולא את המקום שבו אמר הבעל לכתוב, [שכך היו אומרים רב ורב הונא לסופרי הגיטין, כשאתם כותבים את הגט בשילי, כתבו שילי בגט, אף על פי שנמסר לכם לכותבו בהיני², וכן

להשאל ולהשכיר, שהמוחזק בו נאמן לומר שהוא שלו, כי אפילו ידוע שמאמינים זה לזה, אין לחוש על פקדון אלא בדברים העשויים להשאל ולהשכיר ... וכי תימא כיון דאין אותיות נקנות במסירה ... חיישין דאיןן שלו. מכל מקום ליחוש שמא הקנה לו אגב קרקע ... ושמא קנין אגב קרקע לא שכחא. אי נמי לא מהני קנין אגב קרקע אלא בשטר של אותה קרקע ... אבל תימא לריי, דלמה לא נימא שהם שלו ולא נתן לו חברו כלום, ושמא כיון דשמייה כשמייה ואין מוכיח מתוך השטר שהוא שלו ולא עשה בו סימן יש לחוש שמא של חברו היה כי אי אפשר שלא יהא סימן לזה שאין בזה. ושוב פירש ריי דודאי הקלף יכול לעכב שלא יפסיד חזקתו אף על פי שדרכו להפקיד גביה, אבל החוב לא יוכל להוציא כל זמן שנוכל להסתפק דלמא הפקיד גביה ... [תוס'].¹

¹ ואם תאמר, ורבא היכי מייתי מינה ראייה, הא שפיר קאמר אבוי ... ויש לומר, דרבא סבירא ליה דאין אותיות נקנות במסירה ... [תוס'].²

³ ואם תאמר בפרק קמא דמכות, אמר רבא, אתו בי תרי ואמרו בחד בשבא בצפרא הרג פלוני את הנפש בנהרדעא, ואתו בי תרי ואמרו בפניא בחד בשבא עמנו הייתם בסורא, חזינן אי מצפרא לפניא מצו אזלי אין נהרגין, ואי לא מצו אזלי נהרגין, פשיטא, מהו דתימא ניוח לגמלא פרחא, קא משמע לך. ואומר רבינו תם, דהכא, כיון שמתכוין לקלקל אשת חברו, אזל בגמלא פרחא, אבל התם אם הלכו בגמלא פרחא, היה מקלקלם יותר. וה"ר מנחם פירש, דהתם אם איתא דאזלו בגמלא פרחא, היה להן לטעון כך, ומדלא אמרו הכי, שמע מינה דשקר הם מעידים. [תוס'].⁴

⁵ אומר רבינו תם, דשילי והיני שני מקומות הן, וסמוכות זה לזה, כדאמר במסכת ביצה, רב הונא בשבתא דריגלא מכתפי ליה מהיני לשילי, ולרבותא נקט הני מקומות, שסמוכין זה לזה. [תוס'].⁶

רבי יצחק שהכירו, וראיתו של אבוי, מהמעשה שהיה בנהרדעא, שמצאו שם גט, ובאה אשה ששם בעלה אנדרולינאי, ואמרה שלי הגט, והיה כתוב בגט, בצד קלוניא מתא, אנא אנדרולינאי נהרדעא, פטרית ותרכית ית פלונית אנתתי [=בצד העיר קלוניא, אני אנדרולינאי נהרדעא, שילחתי וגירשתי את פלונית אשתך]. ושלח אביו של שמואל לשאל מרבי יהודה נשיאה, אם לתת לה את הגט, או יש לחוש שניתן לאשה אחרת ששם בעלה כשם בעלה של זו, והשיב רבי יהודה נשיאה, שיש לבדוק בכל נהרדעא, אם יש שם איש אחר ששמו אנדרולינאי, ואם לא ימצא אחר, בוודאי בעלה של זו גירש אותה בו.

ורבא חולק על כך, ואומר, שכל שלא הוזק אדם נוסף בשם זה, אין לחוש לכך⁷, שכן אם היה לנו לחוש לכך, לא די לבדוק בנהרדעא, וצריך לבדוק בכל העולם, אם יש איש אחר ששמו כן, והיה בנהרדעא וכתב שם גט והלך. ומתוך שלא אמר רב יהודה נשיאה לבדוק בכל העולם, בוודאי לא חשש לכך, והיו יכולים להשיב לה הגט בלא שום בדיקה. והסיבה שאמר לבדוק בנהרדעא, משום כבודו של אביו של שמואל אמר כן, שלא להחזיקו כטועה, ושואל דבר שאין צריך.

ועוד הביא רבא ראייה לדבריו⁸, שאין לחוש שמא יש איש אחר ששמו כן, שכן היה מעשה במחוזא, שיצאו שטרי חוב שכתוב בהם חוב לחבי בר ננאי ולננאי בר חבי, והורה רבא בר אבוב שיכולים לגבות בהם החוב, ואין לחוש שמא החוב לאחרים ששם כן, אף שיש הרבה ששם כן, וכיון שלענין גביית ממון, כשמוציא שטר חוב גובה בו, ואין אומרים לו של אחר הוא, ולא שלך, אף על פי שהוחזקו אחרים בשמו, לענין איסור, לכל הפחות כשלא הוחזקו אחרים בשמו, אין לחוש לכך שהוא של אחרים⁹.

דף קט"ז

ואבוי אמר, שאין זו ראייה, כי לענין שטר חוב, טעם אחר יש מדוע יגבו חובם, ולא נאמר להם שהחוב לאחרים ששם כן. שכן כל אדם נוהר בשטר חובו שלא יפול ממנו¹⁰, ואם כן, מאחר שהוא אצלו, ודאי שלו הוא ולא מצאו. ואין לחוש שהשטר של אחר ששמו כן, והפקידו אצלו, כי מאחר ששמותיהם שווים, לא יפקיד אצלו. ואף אם נאמר שמסר לו האחר ששמו כן, להיות שלו ולא לפקדון, אם יגבה בו, כדין הוא גובה, שכן השטר נקנה במסירה¹¹, ומאחר

⁴ איירי דלא הוחזקו תרי יצחק, ובשכיחי שיירתא, דאי לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו, התן בפרק קמא דבבא מציעא, דכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר. ואי שכיחי שיירתא והוחזקו תרי יצחק, אם כן אמאי לא חייש רבא, דהא לקמן גבי ענן בר חיאי מחגרא חייש רבא דלמא בגמלא פרחא אזיל, כיון שהוחזקו שהיה שם ענן אחר, אלמא בלא הוחזקו איירי. [תוס'].⁵

⁶ ואם תאמר, ואמאי לא מייתי רבא מרבה רביה דאמר בפרק קמא דבבא מציעא ... גבי גיטא דאשתכח בבי דינא דרב הונא, ואמר דחזיר, משום דלא הוחזקו, אפילו בשיירות מצויות. ויש לומר דאין הכי נמי, אלא דניחא ליה לאיתויי ראייה מאמוראי קמאי. [תוס'].⁷

⁸ ואם תאמר, היכי פשיט רבא איסורא מממונא, דהכי פרכינן על רבא בפרק קמא דבבא מציעא, גבי גיטא דאשתכח בבי דינא דרב הונא. ועוד הא בהוחזקו תרי יצחק מודה רבא, כדפירשתי לעיל, והכא בהוחזקו שני תבי בר ננאי. ויש לומר דמדמה רבא ממונא היכא דהוחזקו, לאיסורא דלא הוחזקו. [תוס'].⁹

¹⁰ והא דאמרינן בפרק גט פשוט, אותיות נקנות במסירה, אבוי אמר צריך להביא ראייה, פירוש דחיישין לנפילה ופקדון. ויש לומר, דהתם איירי בנפילה דרביס, אבל לנפילה דיחיד, שיפורל מיוסף בן שמעון, וימצאו יוסף בן שמעון אחר, ודאי לא חיישינן ... [תוס'].¹¹

¹² הא אין נקנות במסירה, חיישין דלמא מסר ליה. ותימא, מאי שנא בדברים שאין עשויין

[להיפך], ולכן נכתב בגט מקום הכתיבה.

ואמתין לו, ולא אנשא לאחר, ונמצא שאפשר שסבורה שמת, ובאמת לא מת.

אשה הבאה ואומרת בפני בעלה שנתגרשה

אמר רב המנונא, אשה המוחזקת לפנינו כאשת איש, ובאה ואמרה בפני בעלה, כבר גרשת אותי, נאמנת, כי חזקה היא, שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, לומר בשקר שנתגרשה^א.

אכן אם אומרת שהיו הגירושין בפני עדים מסויימים, ושאלנו אותם, והכחישו הדבר, שוב אינה נאמנת, והרי היא אשת איש.

קטטה בינו לבינה אף על פי ששלוש בעולם אינה נאמנת

כבר נתבאר בתחילת הפרק, שכשיצאה האשה עם בעלה למדינת הים, וחזרה לבדה, ואמרה מת בעלי, אם קודם שיצאה עמו היתה ביניהם קטטה, אינה נאמנת.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה נחשב קטטה ביניהם לענין זה, ומדוע כשהיתה ביניהם קטטה, היא לא נאמנת לומר שמת.

א. מה נחשב קטטה לענין זה.

מתחילה אמרו, שלדברי רב יהודה אמר רב, אם קודם שיצאו למדינת הים היתה ביניהם קטטה, שמחמת אותה קטטה אמרה לבעלה גרש אותי, נחשבים הם כמי שיש ביניהם קטטה לענין זה שלא תהא נאמנת לומר שמת.

אולם דחו זאת, כי כל הנשים אומרות לבעליהן בשעת כעסן שיגרש אותן, ולאחר מכן מתפייסות ואין להחשיב ענין זה כקטטה בינו לבינה ששוב לא תהא נאמנת לומר שמת.

ומסקנת הגמרא, שאם קודם יציאתם באה האשה ואמרה שכבר גירש אותה בעלה, ענין זה נחשב כקטטה ביניהם, ולפיכך, כשהיה הדבר באופן שלא נתקבלו דבריה, [כגון שאמרה גרשת אותי בפני פלוני ופלוני, ושאלנו אותם והכחישו הדבר], והרי היא אשתו, מעתה אם חזרה לבדה ממדינת הים, ואמרה, מת בעלי, אינה נאמנת.

ב. מדוע אינה נאמנת.

לדברי רב חנינא, הסיבה לכך שכשהיתה ביניהם קטטה אין האשה נאמנת לומר שמת בעלה, כי יש לחוש לכך שהיא משקרת, ורוצה לאסור עצמה על בעלה על ידי שיתירוה להינשא לאחר, וכך כשיבוא בעלה תהא אסורה לו.

ולדברי רב שימי בר אשי, הסיבה לכך שאינה נאמנת, כי מחמת שנאתה, כשרואה אותו בסכנה, אומרת ודאי מת, ואינה נותנת דעת לומר, שמא ניצול

^א אמר ר"י, דהלכתא כרב המנונא, מדפריך סתמא דגמרא מרב המנונא ... והא דבשיליה נדרים דחה רבה למילתיה, דחויא בעלמא הוא. ואפילו פליג, הלכתא כרב המנונא ... ואם תאמר, בסוף פרק הכותב, גבי הוציאה גט, דקאמר רב יוסף הכא במאי עסקינן, שאין שם עידי גירושין, דמיגו דיכול לומר לא גרשתיה, יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובתה, והיאך יכול לומר כן, כיון שנאמנת לומר גירשתיה. ויש לומר, דכשתובעת כתובה אינה נאמנת אלא דוקא לענין נישואין. [תוס'].

ונפקא מינה בין הטעמים, כשהקטטה היתה מחמת האיש^ב [כלומר הקטטה היא שאמרה לו גרשתני כני"ל, אבל תלוי מי גרם למריבה הזו שמחמתה אמרה לו שגירש אותה, שפעמים האיש הוא הגורם למריבה הזו, ופעמים האשה היא הגורמת למריבה הזו].

עד אחד בקטטה

כבר נתבאר במסכת זו, שכשבא עד אחד והעיד לאשה שמת בעלה, ביי"ד מתירים לה להינשא על פיו, כי גם היא מבררת הדבר היטב, ולא תינשא עד שתודא שהאמת עם העד.

ונסתפקו כאן, מהו עיקר הטעם שהאמינו חכמים לעד אחד, להתיר את האשה על פי עדותו, שמעיד לה שמת בעלה.

האם עיקר הטעם הוא משום שיודע שאם ישקר יתגלה שקרו, וכל שעתיד שקרו להתגלות, לא ישקר, ומעיד אמת. ואם זהו הטעם, עד אחד נאמן, גם כשהיתה קטטה בין האיש והאשה, כי לא יעיד, עד שיברר הדבר, שמא ימצא שקרו.

או שעיקר הטעם שמאמינים לעד אחד, כי האשה עצמה בודקת ומבררת הדבר. אכן לפי הטעם הזה, רק בשעה שהיה שלום בין האיש והאשה יש להאמין לעד אחד, אבל כשהיתה ביניהם קטטה אין להאמינו, כי כשיש ביניהם קטטה, האשה עצמה אינה מבררת היטב.

תקנה שתקנו להאמין לאשה שמת בעלה

נתבאר, שכשהאשה באה ואומרת, מת בעלי, היא נאמנת, ומבואר שכן אמרו חכמים, משום מעשה שהיה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל, שכך היה המעשה בשילפי קציר, [כלומר בסוף זמן הקציר, שהיה הקציר משתלף ועובר], והלכו עשרה בני אדם לקצור חטים, נשכו נחש לאחד מהם, ומת, ובאה אשתו והודיעה לבית דין, ושלחו ומצאו כדבריה, באותה שעה אמרו^ג, האשה שאמרה מת בעלי נאמנת, ולפיכך מותרת להינשא לאחר, ואם לא היו לבעלה בנים, תתייבם לאחי בעלה.

^ב למאן דאמר משום דמשקרא, היתה יראה כל כך לשקר, כיון שאוהבת אותו. ולמאן דאמר דאמרה בדדמי, כיון דיש קטטה, בדבר מועט אמרה בדדמי. ול"ג דארגילא היא, כי לעולם יש לחוש שתשקר, כיון ששונאת. ואם תאמר, ואמאי לא תשקר, והלא היא משקרת שאמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ושיילינן להו ואמרו להדי"ם. ויש לומר דזה לא היתה עושה שתשקר לומר מת בעלי, ואם יבא תצא מזה ומוזה, וכל הדרכים האלו בה. [תוס'].

^ג משום דחזו דאיכא עיגונא טפי אם לא היו מאמינים אותה. ואם תאמר ואמאי לא מהימנינן לה במגו שהיתה יכולה לומר גירשתני, למאן דאמר בפרק שני דכתובות, דאיתמר דרב המנונא אפילו שלא בפניו. ויש לומר דאין זה מגו, שאם תאמינה לומר מת היתה אומרת כמה פעמים בדדמי, ולכך אין להאמינה אי לאו משום דחייש לעיגונא. ועוד יש לומר דההוא אמורא דאמר שלא בפניו [נמ] אינה מעיזה היינו דוקא אמתניתין דהתם, שאומרת אשת איש הייתי וגרושה אני, שיש להאמינה מטעם דהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואף על גב דאיכא איסור דאשת איש, כיון דשלא בפניו אינה מעיזה, אבל בעלמא לא היתה נאמנת. [תוס'].

כלומר גם כשבאה ממקום רחוק, שכן לענין אשה אין לחלק בין המקומות, שלעולם לא תשקר, כי תחשוש שיכחישה, אבל בין הנהרות יש לחלק, ולומר, שלא גזרו אלא בירדן וכמעשה שהיה. כי גזרו משום מעשה שהיה ומעשה שהיה בירדן ובספינה היה.

גביית כתובה כשבאה ואמרה מת בעלי

נתבאר שהאשה שבאה ואמרה מת בעלי, נאמנת, ומותרת להינשא לכל אדם. ומתחילה אמרו בית הלל, שאינה נאמנת אלא לענין זה שהיא מותרת להינשא לכל אדם, אבל את כתובתה אינה גובה. אמרו להם בית שמאי, **אם לענין איסור אשת איש, שהוא איסור ערוה חמור, מודים אתם שהיא נאמנת, ומותרת להינשא לכל אדם, היאך יתכן שלא תהא נאמנת לענין גביית הממון, שהוא דבר קל.**

דף קי"ז

אמרו להם בית הלל, הלא כן מצינו, שאף על פי שהיא נאמנת לומר שמת, ומותרת להינשא כל אדם, אין מחלקים את ירושתו ליורשיו, שנאמר, "לא יקום עד אֶחָד בְּאִישׁ לְקַל עֵוֹן וְלִכָּל חַטָּאת בְּכָל חַטָּא אֲשֶׁר יִקְטָא עַל פִּי שְׁנֵי יָעִידים אֵל פִּי שְׁלֹשָׁה יָעִידים יִקָּוֶה" (דברים י"ט ט"ו), ואם כן, לא האמינו לה לענין ממון, ורק לענין נישואין שלה הקלו חכמים להאמינה, שלא תהא עגונה.

אמרו להם בית שמאי, מכל מקום את כתובתה היא גובה, שכן יש ללמוד ממה שנכתב בכתובה, "שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי", והרי היא נישאת לאחר, ואם כן יש לה לגבות כתובתה.¹ וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי.²

¹ והא דאמרינן בפרק המפקד, בשמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין קרוב לנכסי שבו, מצי לאוקומי כששמעו בו בשני עדים, דאי בעד אחד מיירי, הא אשה דהכא כעד אחד דמאי, אפילו הכי אין האחין נכנסין לנחלה על פיה. ואם תאמר מכל מקום תקשי, אדמסיק התם, כי פליגי בשלא שמעו בו שמת, פירוש בשני עדים אלא בעד אחד, דאי לא שמעו בו כלל, פשיטא דאין מורידין, ואם כן היכי קאמר שמואל התם מורידין. ויש לומר דהכא מיירי לירד ולמכור, והתם מיירי לאכול, כדמשמע התם. ולפי זה יש לפרש ששמעו בו שמת היינו בעד אחד, ולאכול, דאי בשני עדים אפילו לירד ולמכור. ואם תאמר ואם כן היכי פליגי בלא שמעו בו שמת דמורידין. ויש לומר דלא שמעו בו שמת בעד אחד אלא על ידי קול בעלמא ... ומיהו בפרק בתרא דכתובות איכא טובא כששמעו בו שמת, ואיירי בשני עדים. ומצינו למימר נמי הכא שיצא לדעת, והתם אין מורידין קרוב לנכסיו ... [תוס'].

² ותימה, וכי נחלקו בית הלל על הלל רבן שדורש מדרש כתובה בפרק המקבל, דקאמר התם, הלל היה דורש לשון הדין, אנשי אלכסנדריא היו מקדשים ושותיהם, ובשעת כניסתן לחופה באו אחרים וחוטפין אותן ... ומצא כתוב בהן, לכשתנשאי לי תיהי לי לאנתו. ואומר ר"י, דלא דמי, דהתם ודאי הדבר ידוע ומוכיח שהיו כותבין בשביל שחוטפין להן, אבל הכא כשתנשאי לאחר היינו על ידי עדות ברורה, ולא על ידי דבר אחר, ובית שמאי סברי, דמכל מקום תנשאי לאחר קרינא ביה. [תוס'].

³ והא דאמר בפרק האשה שנפלו, גבי ולימא אח אני יורש, אשתו איני קובר, ואי משום כתובה, לא ניתנה כתובה לגבות מחיים, ודחי, מאן שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה, בית שמאי, הא אית להו שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ומאי קושיא, דלמא אפילו בית הלל נינהו, דהודו להו. ויש לומר דבית הלל לא חזרו בהם מטעם מדרש כתובה, אלא מטעם קל וחומר. אי"נ התם דחויא בעלמא הוא דמוקי כבית שמאי, ולמסקנא דהדר אתי שפיר כבית הלל. וי"מ דלא דרשי בית הלל מדרש

מתחילה אמרו בית הלל, שלא תקנו חכמים להאמין לאשה אלא באופן הדומה למעשה שהיה, שבאה האשה ממקום קרוב, כמו באותו מעשה, שבאה האשה מהקציר^א, שבאופן הזה יש להאמין לה, כי יראה לשקר, משום שבנקל יתגלה שקרה, אבל אם באה ממדינת הים, ואומרת מת בעלה במדינת הים, אינה נאמנת.

אמרו להם בית שמאי, אם כן הוא כדבריהם, שלא תקנו אלא כמו באותו מעשה, אם כן אין להאמין אלא לאשה הבאה מקציר חטים בלבד, והלא מודים אתם שאין הדבר כן, ויש להאמין לה גם אם באה מקציר שעורים, או ממסיק זיתים, או מבציר ענבים, או מגדירת תמרים, או מעדירת תאנים, שכולם יש להאמין לה כמו בבאה מקציר חטים, וכמו כן גם כשבאה ממדינת הים יש להאמינה, כמו באה ממקום קרוב, כי השיירות מצויות, ואם תשקר, יודע ששקרה.

וחזרו בית הלל להורות כבית שמאי.

להעביר מי חטאת ואפר חטאת

אמר רב יהודה אמר רב, מעשה באדם אחד, שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה, והאהילו עליו ונטמאו. באותה שעה אמרו, לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן בספינה.

לדעת חכמים, כשם שגזרו שלא להעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה, כך גזרו שלא להעבירם בכל האופנים הדומים לכך, שהספינה היא דבר המהלך באויר, ולפיכך אסרו להעביר בכל האופנים שהוא מהלך באויר, ובכלל זה, שלא יעמוד בצד זה של הנהר ויזרקם לצד אחר, ולא ישיטם על פני המים, ולא ירכיבם על גבי בהמה בתוך המים², ולא על גבי חבירו אלא אם כן היו רגליו של עליון נוגעות בקרקעית הנהר, אבל מעבירם את הנהר על גבי גשר, שבאופן הזה רגליו נוגעות בקרקע. וכמו כן כשם שגזרו שלא להעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן, כך גזרו שלא להעבירם בשאר נהרות.

ואמרו, שדברי חכמים אלו נאמרו אף לפי סברת בית הלל, שלענין עדות אשה שמת בעלה לא האמינו לה אלא כמעשה שהיה, כלומר כשבאה ממקום קרוב, שכן לענין אשה יש סברא לומר, שכשבאה ממקום קרוב תהא נאמנת, כי יראה לשקר משום שיוודע השקר בנקל, אבל כשבאה ממקום רחוק לא תהא נאמנת, אבל לענין העברת מי חטאת ואפר חטאת, אין סברא לחלק בין ירדן לשאר נהרות.

ולדעת רבי חנניה בן עקיבא, לא אסרו אלא בירדן, ובספינה, וכמעשה שהיה.

ואמרו, שדברי רבי חנינא בן עקיבא אלו נאמרו אף לפי סברת בית שמאי, שלענין עדות אשה שמת בעלה האמינו לה גם באופנים שאינם כמעשה שהיה,

^א ירושלמי, למה קציר, אמר רבי מנא, דאונסא דשכיח שאני, החמה קודחת בראשו של אדם בשעת הקציר, הדא הא דכתיב, ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים, ויאמר אל אביו ראשי ראשי, ורבנן אמרי דריחשא שכיח. [תוס'].

² דהיינו נמי דומיא דספינה שהאדם הנושא יושב במקומו, וספינתו נוטלתו ומוליכתו, וספינה פעמים שהיא גוששת ונוגעת בקרקע. [רש"י].

א. חמותה. שונאת אותה, כי אומרת בלבה, זו תאכל כל גייעי ועמלי².

ב. בת חמותה. שונאת אותה, כי אומרת בלבה, זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה. [ולהלן יתבאר בעזה"י, שהסתפקו בטעם הדבר].

ג. צרתה. שונאת אותה, שהיא רוצה להיות אשת הבעל לבדה.

ד. יבמתה. היא אשת הייבם, ושונאת אותה, כי יראה שמא ימות בעל אחת מהן, וסופה להתייבם, ולהיות צרתה³.

ה. בת בעלה. שונאת אותה, כי אומרת בלבה, זו באה במקום אמי, ואוכלת כל עמלה.

ואף שלעדות זו אינן נאמנות, נאמנות הן להביא לה את גטה ממדינת הים, אף על פי שצריכים לאמירתן, שיאמרו בפני נכתב ובפני נתנם [כדין שליח המביא גט ממדינת הים], והסיבה לכך שלהביא את הגט הן נאמנות, כי בגירושין, העיקר שאנו סומכים עליו הוא הגט, ומאחר שהגט מוכיח את הגירושין, הן נאמנות להביאו.

בת חמיה שאינה בת חמותה

נתבאר, שבת חמותה היא אחת מחמש הנשים שאינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה.

ונסתפקו בגמרא, מה הדין בבת חמיה שאינה בת חמותה.

האם הסיבה לכך שבת חמותה אינה נאמנת, כי החמות עצמה שונאת אותה, ומאחר שהחמות שונאת אותה, גם בת החמות שונאת אותה, ודווקא בת החמות, אבל בת חמיה שאינה בת חמותה, מאחר שאמה אינה שונאת אותה, גם היא אינה שונאת אותה.

או שהסיבה לכך שבת חמותה שונאת אותה, כי אומרת בלבה, זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה. וכמו כן בת חמיה שאינה בת חמותה שונאת אותה, כי אומרת בלבה, זו תירש כל עמל אבי⁴.

ואין לפשוט ספק זה ממה ששינונו, שיש חמש נשים שאינן נאמנות, ולא נמנית בת חמיה ביניהן, כי בת חמותה נמנית ביניהן, ואפשר שעיקר הטעם שבת

² מבואר שהחמות שונאת את הכלה. אכן דווקא את הכלה היא שונאת אבל את החתן היא אוהבת, כמבואר במסכת פסחים דף קי"ג, שלשה דברים אמר רבי יהושע בן לוי משום אנשי ירושלים... והוי זהיר באשתך מחתנה הראשון, מאי טעמא, רב חסדא אמר משום ערוה, רב כהנא אמר משום ממון, הא והא איתנהו.

³ ולפיכך רוצה לקלקלה לומר מת בעלה ועל ידי זה תינשא לאחר ותאסר לו... ואפילו לשמואל, דאמר בסוף האשה רבה, דאינה כאשת איש, אם כן, כשיבא היבם, תהא מותרת לחזור, מכל מקום מתכוננת היא לביישה. ועוד שמא יחלוץ לה בעלה, ותנשא לאחר, אז אסורה לזה ולזה, ולא תפול עוד לפני בעלה לייבם. ואם תאמר, והלא כשמעידה על יבמה שמת, שמא ייבמנה בעלה, ותהא צרתה לאלתר. ויש לומר שאינה חוששת בכך, כיון שידעת שבעלה חי, ויחזור, ולבסוף יקלקלה. [תוס'].

⁴ אף על גב לא אכלה לגירסא דאמה, שהרי אין בעלה של זו אחיה מן האם, ובני אמה נוטלין מה שהביאה אמה, דתנן, בנין דיכרין די יהוויין ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקתון דעם אחוהון, אפילו הכי הא קא אכלה לגירסא דבי נשאי וסניא לה. [רש"י].

ואמר רב נחמן, כשבאה לבי"ד ואמרה מת בעלי, התיירוני להינשא, מתירים אותה להינשא, ונותנים לה כתובה כנ"ל. אבל אמרה מת בעלי, תנו לי כתובתי, אפילו להינשא אין מתירים אותה, שזו עיקר ביאתה משום הממון ולענין הממון לא האמינו לה.

ונסתפקו, מה הדין אם באה ואמרה, מת בעלי, התיירוני להינשא, ותנו לי כתובתי, האם מאחר שהזכירה כתובתה, מחמת כתובתה באה, ואין מאמינים לה, או שכן דרכה לומר כל טענותיה, אבל עיקר ביאתה להתיר לה להינשא, ומתירים לה להינשא, וממילא נותנים לה גם כתובה.

וחזרו והסתפקו, אף אם באופן הנ"ל יש לומר שעיקר ביאתה להתירה להינשא, מה הדין כשאמרה, תנו לי כתובתי והתיירוני להינשא, האם באופן הזה, מאחר שתחילת דבריה היו בענין הכתובה, עיקר ביאתה לכך, ואינה נאמנת, או שכל שהזכירה תביעתה להינשא, אף אם הזכירה גם תביעת כתובתה, וודאי עיקר ביאתה כדי להתירה להינשא⁵, ולפיכך מתירים אותה להינשא וממילא גובה גם כתובתה. ועלה ספק זה בתיקו.

דין הנכסים כשאמרה מת בעלי

נתבאר, שכשהאשה באה ואומרת מת בעלי, האמינו לה חכמים לענין זה שתוכל להינשא, וממילא גובה גם כתובתה, [כי כך כתב לה בכתובה, "כשתנשא לאחר תטלי מה שכתוב לד"ן], אבל לענין שאר דברים לא האמינו לה, ולכן היורשים אינם נכנסים לנכסיו לומר מת וירשוהו.

ואמר רב חסדא, שכן הדין כשהיו לו בנים, ובאים ליורשו, או לא היו לו בנים, וחלצה לאחד האחים, והאחים באים לירש את המת. אבל אם לא היו לו בנים, ועל ידי שאמרה האשה שמת, היא באה להתייבם לאחיו, הייבם נכנס לנחלת המת על פי עדותה של האשה, שכן יש ללמוד מהכתוב בתורה "וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶּה יִקְוֶה עַל שֵׁם אָחִיו וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל" (דברים כ"ה ו'), וכל שקם על שם אחיו נכנס בנחלתו. [=הם דרשו מדרש כתובה, אנו לא נדרוש מדרש תורה:].

חמש נשים שאינן נאמנות בעדות אשה

כבר נתבאר בפרק עשירי, שחכמים הקלו בעדות שמעידים לאשה שמת בעלה, להאמין אפילו לעד אחד, ואפילו לאשה אחת, שבאים ומעידים על כך, והאשה מותרת על פיהם.

ומבואר במשנתנו, שיש חמש נשים שאינן נאמנות על כך, מפני ששונאות אותה, ויש לחוש לכך שמשקרות לומר שמת בעלה, כדי לקלקלה, שתינשא לאחר, וכשיבוא בעלה, תהיה אסורה לו.

כתובה כל כך כמו בית שמאי, ולא יתכן, דאי מסתבר לדורשו בכתובות כמו הכא, אמאי לא דרשי ליה בית הלל, ואי לא מסתבר, מנא ליה דדרשי אפילו בית שמאי. [תוס'].

⁵ והא דאמרה ברישא תנו לי כתובתי, שמא כסבורה היא שזו התרתה. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

לומר בפירוש שגם שתיים אלו אינן נאמנות, כי גם הן שונאות אותה מטעמים אחרים. הכלה שונאת את חמותה, כי מגלה לבנה כל מה שעושה, ואשת האב שונאת את בת בעלה, כי מגלה לאביה כל מה שעושה.

חמותה אינה נאמנת, כי אומרת בלבה זו תירש עמל אבי, וטעם זה ממש ישנו גם בבת חמיה, ואם כן בת חמיה היא בכלל בת חמותה המנויה בין חמש הנשים.

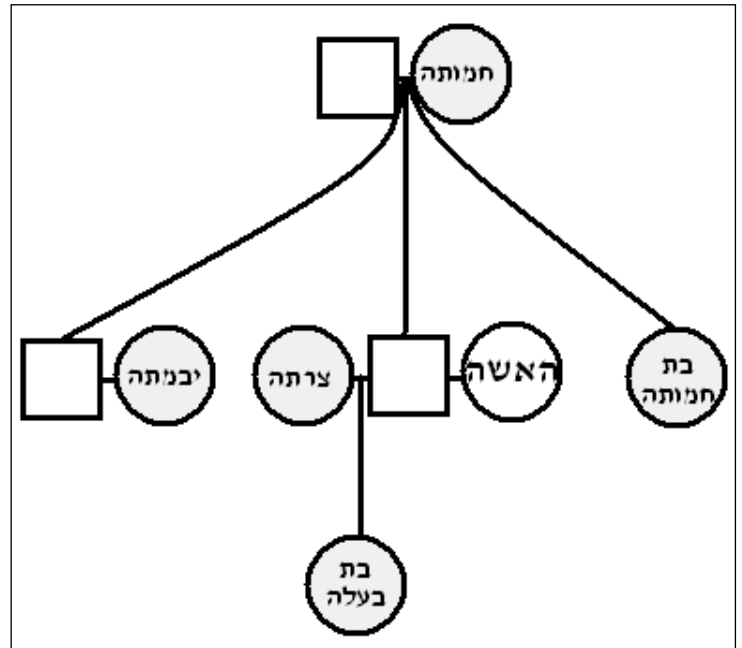
"פמיים הפניים לפניים פן לב האדם לאדם"

כבר נתבאר, שלדעת חכמים הכתוב, "פמיים הפניים לפניים פן לב האדם לאדם", מלמד שכשם שלב אדם זה לחבירו כך לב חבירו אליו.

אשת האב והכלה

לעיל נתבאר, שחמש נשים אינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה, והן (א) חמותה. (ב) ובת חמותה. (ג) וצרתה. (ד) ויבמתה. (ה) ובת בעלה.

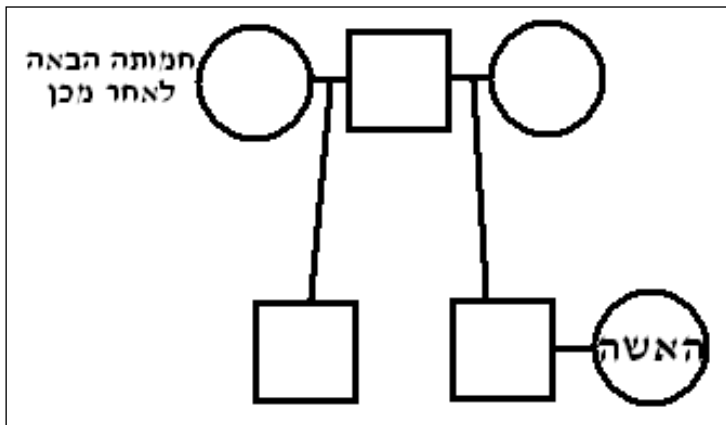
ורבי יהודה אומר, שהכתוב הזה מדבר בדברי תורה, ומלמד, שלפי פנים ולב שאתה נותן לתורה, לבך עומד לך להעמיד גירסא, אם יגעת בה תמצא, אם לא יגעת לא תמצא א"נ אם רבו מסביר לו פנים, הוא מחכים, ואם לאו, אינו מחכים מרבו.

חמותה הבאה לאחר מכן

נתבאר, שהחמות היא מהנשים שאינן נאמנות להעיד עליה שמת בעלה, שמה מתוך שנאתה, מתכוונת לקלקלה, ומעידה לה שקר.

ואמר רב אחא בר עויא שבמערבא [=ארץ ישראל] נסתפקו, מה דין חמותה הבאה לאחר מכן, כלומר, היו שני אחים מאב, וכל אחד מאם אחרת, אמו של האחד נחשבת אצל אשת השני חמותה הבאה לאחר מכן, שכן אם ימות השני בלא בנים, ותתייבם אשתו לראשון, נמצאת אמו של ראשון חמותה של מי שהיתה אשת השני.

והספק הוא, האם כבר קודם שמת בעל האשה, עולה על דעתה של אם אחיו, שעלול אחי בנה למות, ותעשה אשתו כלתה, ולכן כבר בחיי הבעל של האשה, היא שונאת אותה על שעתידה להיות כלתה ולאכול עמלה, ומתכוונת לקלקלה כדי שלא תתייבם עוד לבנה, או שאינה מעלה על דעתה כן, וכל זמן שלא נעשית כלתה בפועל, אינה שונאת אותה, ולא תעיד בשקר שמת בעלה.^א

והנה בהמשך יתבאר בעזה"י, שהאשה שהלכה למדינת הים עם בעלה וחמיה,

ומבואר, שלדברי הכל, יש עוד שתי נשים שאינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה, והן (ו) אשת האב (ז) והכלה.

לדעת משנתנו, לא היו צריכים למנות את שתי אלו בפירוש, כי ממה שמנו את החמש הראשונות, למדנו שגם השתיים האחרונות אינן נאמנות, שכן כלל בדינו "פמיים הפניים לפניים פן לב האדם לאדם" (משלי כ"ז י"ט), כלומר כשם שהמים הצופה בהם רואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק הם שוחקות, ואם הוא עוקם הם עוקמות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אוהב את זה, גם זה הוא אוהבו, ואם הוא שונא את זה, גם הוא שונאו, ומעתה מאחר שנתבאר שבת הבעל שונאת את אשת אביה, ממילא גם אשת האב שונאת את בת הבעל, ואין צריך לפרש זאת, וכמו כן מאחר שהחמות שונאת את הכלה, ממילא גם הכלה שונאת את החמות, ואין צריך לפרש זאת.

ורבי יהודה חולק על הכלל הזה, ואומר, שאין אדם שונא את חבירו, אלא אם יש לו סיבה לכך, ולא די בכך שחבירו שונא אותו, כדי שישנא גם הוא את חבירו, והכתוב "פמיים הפניים לפניים פן לב האדם לאדם" מלמד דבר אחר כפי שיתבאר בעזה"י להלן. ואם כן אם למדנו שהחמות שונאת את הכלה, כי אומרת זו תאכל כל עמלי, עדיין לא למדנו שהכלה שונאת את החמות, וכמו כן אם למדנו שבת בעלה שונאת את אשת האב, כי אומרת זו אוכלת עמל אמי, עדיין לא למדנו שאשת האב שונאת את בת הבעל. ולפיכך הוצרך רבי יהודה

^א ואף על גב דצרה הבאה לאחר מיכן פשיט לן, כדאמר במתניתין, ויבמתה, דהיינו משום צרות העתידות לבא, התם הוא דצערא דגופה הוא, ומסקא אדעתה טפי, אבל שנת חמותה לכלה, מחמת ממון הוא, ולא מסקא אדעתה כולי האי או לא. [רש"י].

ומותרת להינשא על פי עדותו.

ואמר עולא, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא כשנים, ומעתה, אם יבוא עד אחד ויכחישנו, אין בדבריו של האחרון כלום, שאין דבריו של אחד מתקבלים במקום שני עדים.

ולפיכך, אם בא עד אחד והעיד לאשה שמת בעלה, והתירוה להינשא על פי, ולאחר מכן בא עד אחד ואמר לא מת בעלה, אין מקבלים את האחרון, ועדיין היא בהיתרה להינשא¹.

ודוקא כשכבר קיבלו עדותו של ראשון, והתירוה להינשא על פי, אבל אם בא השני קודם שהתירוה על פי עדות הראשון, עדיין לא החשבנו את הראשון כשנים, אלא הם אחד כנגד אחד, ומאחר שהם מכחישים זה את זה, אינה מותרת להינשא².

עד אומר מת ושנים אומרים לא מת

נתבאר, שמאחר שהאמינו חכמים לעד אחד המעיד לאשה שמת בעלה, הרי הוא נחשב כשני עדים, ואם בא אחר כך עד אחד ומכחישו, ואומר לא מת בעלה, אין מקבלים את האחרון, כי הוא נחשב כיחיד כנגד שנים.

אמנם דוקא כנגד אחד, הראשון נחשב כשנים, אבל אם באו שנים, והכחישו את הראשון, ואמר, לא מת בעלה, כנגד השנים הללו, העד הראשון נחשב כיחיד, ועדותו בטלה, ולפיכך אפילו נישאת האשה על פי עדותו, יוצאת מבעלה.

וללשון ראשון בגמרא, כן הדין לא רק כשבאו שני עדים כשרים להכחיש את הראשון, אלא אף כשבאו שני עדים פסולים, כגון שתי נשים, והכחישו את העד הראשון, ואמרו, לא מת בעלה, מקבלים את השנים האחרונים, המכחישים את העד הראשון. וכמאמר רבי נחמיה, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, אין כאן תורת עדות, לומר עד כשר עדיף על עד פסול, אלא כשרים ופסולים שווים הם, והלך אחר רוב דעות, ולפיכך שתי נשים, אף שהן פסולות לעדות, מכחישות עד אחד, אף על פי שהוא כשר לעדות.

וללשון שני בגמרא, אין השנים הבאים לבסוף מכחישים את הראשון, אלא כשהם שווים לו בדינם, כגון הוא והם כשרים, או הוא והם פסולים [כגון נשים], שרק כשכולם שווים, אמר רבי נחמיה הלך אחר רוב דעות, אבל כשהראשון כשר, והאחרונים פסולים, אין האחרונים מכחישים את הראשון אפילו הם מרובים, שאפילו מאה פסולים אין נחשבים אלא כעד אחד כשר,

¹ קשה לר"י, דברק שני דכתובות ... משמע, דמילתיה דעולא איירי בדיעבד, אבל לכתחלה מודה דלא תנשא, משום דרב אסי הסר מנך עקשות פה ... ויש לומר דודאי לכתחלה לא תנשא, ולא תצא מהיתרה הראשון היינו לענין דאם נשאת לא תצא. [תוס'].

² ואם תאמר, דהכא משמע דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה, דהיינו בהתירוה לינשא, ובפרק מי שקינא משמע, דאיירי עולא בכל ענין, בין בבת אחת בין בזה אחר זה ... ומיהו יש לומר, דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה, אלא שנראה לו דחוק להעמיד המשנה [שם] בבת אחת, משום דמשמע ליה דאיירי נמי בזה אחר זה. ועוד אמר ר"י, דאפילו איירי עולא בכל ענין, הני מילי התם, דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה ... אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן, לא חשיב כשנים אלא בזה אחר זה. [ו] ואף על גב דיש חלוק בין דאורייתא בין דרבנן, מייתי מדעולא, דנראה לו דחשיב כשנים בזה אחר זה בדרבנן, כמו בדאורייתא בבת אחת. [תוס'].

וחזרה ואמרה, מת בעלי, [ובכך הותרתי להינשא לכל אדם], ואחר כך מת חמי, [ובכך הותרה חמותי להינשא לכל אדם], להתיר את עצמה היא נאמנת, שהרי חכמים האמינו לאשה האומרת מת בעלי, ולפיכך נישאת למי שתרצה, וגובה כתובתה מנכסי בעלה, אבל להתיר את חמותה אינה נאמנת³, כי היא כלתה של חמותה, וכבר נתבאר, שהכלה אינה נאמנת להעיד לחמותה שמת בעלה.

ואם אנו חוששים לכך שהיא משקרת כשאומרת שמת חמיה, על כרחך משום שאנו אומרים שמא לא מת בעלה, ועדיין היא חמותה, ולא מת חמיה, ומתוך ששונאת את חמותה, כוונתה לקלקלה, שתינשא לאחר, וכשיחזור חמיה, תהא אסורה לו⁴.

והלא לעיל נתבאר, שהסיבה לכך שהוא שונאת את חמותה, מפני שחמותה מגלה לבנה כל מה שאשתו עושה, ולכאורה אין הטעם הזה אלא כשחמותה ובעלה במקום אחד, אבל כשבעלה במדינת הים וחמותה כאן, אין חמותה מגלה לבנה דבר, ואין סיבה שתנשא את חמותה, ואם בכל זאת אנו חוששים לכך, על כרחך הסיבה לכך, כי כבר עכשיו היא מעלה על דעתה שכשיבוא בעלה תגלה לו חמותה כל מה שעושה, ומשום כך כבר עכשיו שונאת את חמותה⁵.

ולכאורה כן הוא לענין חמותה הבאה לאחר מכאן אף על פי שעכשיו אין לחמות הזו סיבה לשנוא אותה היא מעלה על דעתה שיתכן שימות הבעל ותהא כלתה ולכן כבר עכשיו שונאת אותה.

ודחו זאת ואמרו, שיש חילוק בין שנאת חמותה הבאה לאחר מכן, לבין שנאתה לחמותה כשבנה במדינת הים, ששנאת חמותה הבאה לאחר מכאן היא רק מחמת העתיד, ומאחר שלמעשה עדיין לא היתה חמותה, עדיין אינה שונאת אותה, אף על פי שיתכן שבעתיד תהא חמותה, אבל זו שבעלה במדינת הים, אף שעתה אין לה סיבה לשנוא את חמותה, כי אינה יכולה לגלות לבנה על מעשיה, מכל מקום קודם שהלך בעלה למדינת הים כבר החלה לשנוא את חמותה, כי אז היתה מגלה לבנה על מעשיה, ומאחר שכבר החלה לשנוא את חמותה, עדיין היא בשנאתה⁶.

נאמנות עד אחד באשה

נתבאר, שלענין עדות אשה, הקלו חכמים להאמין לעד אחד שאומר מת בעלה,

³ רבותא אשמועינן, דאף על גב דאמרה ברישא מת בעלי, ונמצא שאין זו חמותה, והרי היא לה כנכרית, אפילו הכי לא מהימנא אדאמרה מת חמי, וחמותה אסורה. [רש"י].

² ומכל מקום מתירים אותה לינשא, כיון דחזיא דחמותה אסורה, אף היא לא מקלקלה נפשה. ואם תאמר, מה יש לחוש, מכל מקום נתיר לחמותה כשנשאת הכלה, דהשתא לא יתתי ותצטער, שהרי לא תחזור להיות כלתה. ויש לומר דמכל מקום יש לחוש פן תנשא חמותה קודם שתנשא הכלה, והיא מתכוונת לכך, ונמצאת שאסרה את חמותה, ולכך לא רצו חכמים להתירה אפילו כשתנשא הכלה. [תוס'].

³ כל זה כדעת רבי יהודה, שהסיבה ששונאת את חמותה, כי מגלה לבנה כל מה שעושה. אבל לדעת חכמים, היא שונאת את חמותה כי חמותה שונאת אותה, וסיבת שנאת חמותה, כי תאכל זו עמלה. ואם כן, גם כשהבעל במדינת הים, יש לחמות סיבה לשנוא אותה, ומשום כך גם היא שונאת את חמותה.

⁴ הוא הדין דהוי מצי למימר, שאני התם דלא מסקא אדעתה שמא ימות בעלה, אבל כלה יכולה לידע שיבא בעלה, וממללא לברה מילי עילויה. אי נמי משוי אותם הגמרא, לפי שאין דבר ברור כל כך שיחזור בעלה ממדינת הים. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

ולפיכך כשבאו שתי צרות ממדינת הים, ורק אחת מהן אומרת מת בעלי, היא מותרת להינשא [ונובה כתובתה], וצרתה אסורה להינשא.

והנה כשהשניה שותקת, ואינה אומרת אם מת הבעל או לא, דין פשוט הוא שאינה מותרת בעדות הראשונה, שהרי צרתה היא, ואינה נאמנת להעיד לה.

אמנם כשהשניה אינה שותקת, אלא אומרת בפירוש לא מת בעלי, היה מקום לומר שאינה אומרת כן אלא כדי לצער הראשונה, שסבורה השניה, שיאמינו לה במה שאומרת לא מת הבעל, ובכך תהא הראשונה עגונה, ואף שגם היא עצמה תהא עגונה, מכל מקום, מחמת שנאתה לראשונה, אומרת "תמות נפשי עם פלשתים" (שופטים ט"ז ל), ולא אכפת לה שמעגנת עצמה, ומאחר שכן הוא אין לקבל דבריה, שאומרת לא מת בעלי, אלא וודאי מת כדברי הראשונה ושתייהן יהיו מותרות.¹ ואמרו שאין הדבר כן, אלא גם באופן הזה, מאחר שהשניה אינה אומרת מת בעלי, לא תהא מותרת בעדות הראשונה, שהיא צרתה, ולכן השניה אסורה להינשא לאחר.

- לדברי רבי אלעזר, דין זה כדעת רבי יהודה ורבי שמעון, האומרים, שהכחשת צרה אינה הכחשה, אבל לדעת רבי מאיר, האומר, שהכחשת צרה הכחשה היא, אפילו כשזו אומרת מת וזו אומרת נהרג, כל שכן כשזו אומרת מת וזו אומרת לא מת, ולכן שתייהן אסורות.

- ולדברי רבי יוחנן, גם רבי מאיר מודה, שכשזו אומרת מת, וזו אומרת לא מת, מאחר שהאמינו חכמים לאומרת מת, האומרת לא מת אינה יכולה להכחיש, שהרי לה לא תקנו להאמין², ורק כשזו אומרת מת, וזו אומרת נהרג, שלשתייהן האמינו חכמים, נמצאות מכחישות זו את זו, ולכן אינן נאמנות.

עד אומר מת ועד אומר לא מת

כשמתחילה בא עד אחד ואמר, מת בעלה של האשה, וקודם שהתירוה, בא עד אחד ואמר, לא מת בעלה, הרי זה ספק, ואסורה להינשא.

וכמו כן, כשהאשה עצמה אמרה מת בעלי, וקודם שהתירוה, באה אשה אחרת ואמרה, לא מת, הרי זה ספק, ואסורה להינשא.

ומשמע בגמרא, שהדין האחרון אמור גם באופן שהאשה הבאה להכחיש היא

והרי זה כעד שהעיד לה שמת בעלה והתירוה, ולאחר מכן בא עד אחד והכחישו, ואמר לא מת בעלה, שאין מקבלים את עדות האחרון.

שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת

כבר נתבאר, שאם מתחילה בא אפילו עד אחד בלבד, והעיד לאשה שמת בעלה, הוא נאמן כשנים, ומאחר שהתירוה להינשא, אין עד אחד מכחישו.

וכל שכן כשמתחילה באו שני עדים ממש, והעידו לאשה שמת בעלה, שאין עד אחד מכחישם. ולכן אפילו אם עוד לא התירוה מתירים אותה עכשיו.

ומבואר שכן הדין לא רק כשהיו השנים כשרים, אלא אף כשהיו השנים פסולים, מקבלים עדותם ולא עדות היחיד, שכשומר רבי נחמיה, שבמקום שהאמינו עד אחד הולכים אחר רוב דעות, לא רק להחמיר אמר כן, כששנים אומרים לא מת, ואחד אומר מת, שמאמינים לשנים, ואסורה להינשא, אלא אף להקל אמר כן, וכששנים אומרים מת, ואחד אומר לא מת, מאמינים לשנים, ומותרת להינשא.³

דף קי"ח

אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג

נתבאר, שהאשה שאומרת מת בעלי, נאמנת, ומותרת להינשא לאחר. והוא הדין אם באו שתי צרות שהיו נשואות לאיש אחד, ושתייהן אומרות, מת הבעל שלנו, כל אחת נאמנת על עצמה, ומותרת להינשא לאחר.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשתייהן אומרות שהבעל אינו בחיים, אבל מכחישות זו את זו בעדותן, שזו אומרת מת על מטתו, וזו אומרת נהרג בחרב.

רבי מאיר אומר, הואיל ומכחישות זו את זו, הרי אלו לא ינשאו.⁴

ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים, הואיל וזו וזו מודות שאין קיים, ינשאו.

אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת

נתבאר, שהאשה שאומרת מת בעלי, נאמנת, ומותרת להינשא. אמנם דווקא להתיר את עצמה היא נאמנת, אבל אינה נאמנת להתיר את צרתה, כי היא שונאת את צרתה, וחשודה להעיד לה בשקר, כדי לקלקלה, שתינשא לאחר, ותאסר לבעלה.

¹ סיכום הדינים המובא בתוס': עד אחד אומר מת, ושנים אומרים לא מת, תצא. אבל אחד ואחד, בזה אחר זה, לא תצא, אבל לא תנשא. שנים אומרים מת, ואחד אומר לא מת, אף על פי שלא נשאת, תנשא. אחד ואחד בבת אחת, לא תנשא, ובוה אחר זה מותרת להנשא מן התורה, אי לא משום לזות שפתיים. [תוס'].

² דודאי אחת מהן שקרנית, ואולי שתיהם אומרות שקר, כי לא ידעו אמת הדברים. ואיכא מאן דאמר בגמרא דרבי מאיר פליג ברישא, ואיכא נמי הכחשה, ולא תנשא, והא דלא נקט פלוגתייהו ברישא, משום דהוה אמינא דבסיפא מודה. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ** ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

שם היו נחלקים בעדות אשה לצרתה, היה מקום לומר, שדווקא בעדות זו אמר רבי טרפון שאין להאמין לה לגמרי, כי האשה שונאת את צרתה עד מאוד, שכן יש לה ממנה צער הגוף, שמונעת ממנה תשמיש, אבל שנאת כלה לחמותה אינה גדולה כל כך, ואין זה וודאי שמשקרת.

ואם היו נחלקים בעדות כלה לחמותה, היה מקום לומר, שדווקא בעדות זו אמר רבי עקיבא שיש להאמין לה מספק, כי הכלה אינה שונאת את חמותה כל כך, אבל שנאת אשה לצרתה גדולה יותר, כי יש לה ממנה צער הגוף, שמונעת ממנה תשמיש, ולכן היא משקרת בוודאי.

ומסקנת הסוגיה במחלוקת, אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי טרפון.

ואמר אביי, שכן יש לדייק מסתם משנה להלן, שכן מבואר במשנה להלן, שאשה שהלכה עם בעלה למדינת הים, וכשיצאה לא היו לו בנים, ועומדת בחזקת ייבום [אם ימות בעלה], ובאה לבדה, ואמרה, נולד לי בן במדינת הים, ולאחר מכן מת בני, ואחר כך מת בעלי, נאמנת, ומתייבמת, שהרי מקיימת עצמה בחזקתה הראשונה, שאם ימות בעלה תהא זקוקה לייבום, אבל אם אמרה מת בעלי, ואחר כך מת בני, ואיני זקוקה לייבום, אינה נאמנת¹, אלא היא בחזקת זקוקה, ומכל מקום, מאחר שאמרה שנולד לה, ופטורה מייבום, חוששים לדבריה, ולכן חולצת ולא מתייבמת. ויש לדייק מלשון המשנה, שדווקא לדבריה חוששים, אבל לדברי צרתה או כלתה אין חוששים, כדעת רבי טרפון².

קידש אחת מחמש נשים

מי שקידש אשה אחת מתוך חמש נשים, ואינו יודע איזו מהן קידש, וכל אחת אומרת אותי קידש, והוא אינו חפץ לשאת את כולן, **נותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה אחת ביניהן, ומסתלק.**

- **לדעת רבי טרפון, כן הדין, בין כשקידש את האשה בכסף או בשטר, ובין כשקידש אותה בביאה.**

- **ולדעת רבי עקיבא, כן הדין כשקידש את האשה בכסף או בשטר, אבל אם קידש אותה בביאה, מאחר שעשה בה מעשה, וגינה אותה בקידושין, כשיניח כתובה אחת ביניהן, אין זו דרך מוציא מידי עבירה, אלא יתן גט וכתובה לכל אחת ואחת.**

כך העמיד רבי שמעון בן אלעזר את מחלוקתם, ולמסקנת הגמרא, ובאופן הזה

צרתה³, וכדעת רבי מאיר, שאומר, שהצרה האומרת לא מת, מכחישה אותה, ואוסרת אותה להינשא, וכדברי רבי אלעזר, שגם בהכחשה זו, שאומרת לא מת, אמר רבי מאיר כן.

נאמנות המעידה לצרתה

כבר נתבאר, שהאשה שהלכה עם בעלה למדינת הים, וחזרה לבדה, ואמרה, מת בעלי, נאמנת, ומותרת להינשא לאחר, וגובה כתובתה מנכסי בעלה, ודווקא על עצמה היא נאמנת, אבל על צרתה אינה נאמנת, ולפיכך צרתה אסורה להינשא.

לדברי רבי טרפון, מאחר שאין האשה נאמנת להתיר את צרתה, צרתה בחזקת אשת איש בוודאי, כמו שהיתה עד עתה, ולפיכך, אם היתה הצרה בת ישראל נשואה לכהן, אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים², ואינה חוששת לעדותה של זו שאומרת שמת.

ורבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא, ואסורה מלאכול בתרומה. כלומר, אין אנו אומרים שעדות צרתה עליה שקר בוודאי, אלא ספק, ומספק לא תנשא, אבל גם לא תאכל תרומה.

נאמנות המעידה לחמותה

כבר נתבאר בדף קי"ז, שהאשה שהלכה עם בעלה וחמיה למדינת הים, וחזרה לבדה, ואמרה, מת בעלי, ואחר כך מת חמי, נאמנת במה שאומרת מת בעלי, ומותרת להינשא לאחר, ונוטלת כתובתה, אבל במה שאומרת מת חמי, אינה נאמנת להתיר את חמותה, כי הכלה אינה נאמנת להעיד לחמותה שמת בעלה, ואף שלפי דבריה, כבר מת בעלה, ואינה חמותה, אנו חוששים שלא מת בעלה ועדיין היא חמותה.

לדברי רבי טרפון, מאחר שאין האשה נאמנת להתיר את חמותה, חמותה בחזקת אשת איש בוודאי, כמו שהיתה עד עתה, ולפיכך, אם היתה החמות בת ישראל נשואה לכהן, אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים, ואינה חוששת לעדותה כלתה שאומרת שמת.

ורבי עקיבא אומר, אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה, עד שתהא אסורה לינשא, ואסורה מלאכול בתרומה. כלומר, אין אנו אומרים שעדות כלתה עליה שקר בוודאי, אלא ספק, ומספק לא תנשא, אבל גם לא תאכל תרומה.

ואמרו, שהוצרכו החכמים הללו לפרש דבריהם, גם לענין עדות האשה לצרתה, וגם לענין עדות הכלה לחמותה.

¹ ואם תאמר מנלן, דלמא בנשים בעלמא איירי, דהכי תנן בפרק מי שקינא ... אשה אומרת נטמאת ... והתם לא קאי אצרות, ואפילו הכי קתני אשה. ויש לומר דהתם ליכא למיטעי דבצרות איירי. [תוס']

² מספקא לרי"י, אי דוקא בתרומה דרבנן, אי נמי בתרומה דאורייתא, דאוקמה אחזקה דדייקא ומינסבא, ועל צרתה אין להאמינה, ואוקמה אחזקת אשת איש, מידי דהוה אשני שבילין, מיהו איכא הכא חדא דעביד איסורא ממה נפשך, ובכי האי גוונא לא ילפינן מסוטה, ... [תוס']

³ הא דלא מייתי רישא דהאשה שהלכה היא ובעלה, שמא משום דסיפא מיירי בהתר יבמה לשוק כמילתיה דרבי טרפון דייק מיניה. [תוס']

⁴ דכי הימנוה רבנן לאשה, אבעלה הימנוה, דדייקא ומנסבא, אבל לאפוקי נפשה מיבם, לא הימנוה, דזימנן דסניא ליה. [רש"י]

⁵ תימה לרי"י, דהיכי מייתי סיעתא לרבי טרפון מהך דקתני לדבריה חוששין, ולא לדברי צרתה, דלמא הכא רבי עקיבא מודה, כיון שאם לא נחוש לדברי צרה, ליכא עבירה כלל, אבל בדברי עקיבא, אילו לא נחוש לדברי צרה, ואכלה בתרומה, איכא עבירה בודאי. ואמר ר"י דלא דייק אלא מייתור וחוששין לדבריה. [תוס']

היא לייבם, ולכן חולצת לו אבל לא מתייבמת.⁷

מדובר במשנתנו.⁸

לקח או גזל מאחד מחמישה בני אדם

מי שלקח מקח מאחד מחמישה בני אדם, ואינו יודע מאיזה מהם לקח, וכל אחד אומר ממני לקח וחייבי לי הדמים, מניח דמי מקח ביניהם ומסתלק.

- לדעת רבי טרפון, כן הדין גם אם גזל מאחד מחמישה בני אדם, ואינו יודע מאיזה מהם גזל, וכל אחד אומר אותי גזל, מניח גזילה ביניהם ומסתלק.

- ולדעת רבי עקיבא, כשגזל מאחד מחמישה בני אדם, מאחר שעשה איסור, כשיניח הגזלה ביניהם, אין זו דרך מוציא מידי עבירה, אלא ישלם לכל אחד ואחד.

כך העמיד רבי שמעון בן אלעזר את מחלוקתם, וכן מבואר במשנתנו.²

והוצרכו החכמים הללו לפרש דבריהם, גם לענין מקדש בביאה, אחת מחמש נשים, וגם לענין גזל מאחד מחמישה בני אדם

הוצרכו לפרש דבריהם לענין מקדש בביאה, ללמד, שאף על פי שעשה איסור דרבנן בלבד, [דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה], אמר רבי עקיבא, שיש לקנסו, לתת כתובה לכל אחת.

והוצרכו לפרש דבריהם לענין גזל, ללמד, שאף על פי שעשה איסור דאורייתא, אמר רבי טרפון שאין לקנסו לתת כתובה לכל אחת.

יצאה בחזקת שאינה זקוקה לייבם ובאה ואמרה מת בעלי ובני

אשה שיש לבעלה בנים, הרי היא בחזקת שלא תזקק לייבם כשימות בעלה, אלא תהא מותרת לכל אדם. ואשה שאין לבעלה בנים, הרי היא בחזקת שתזקק לייבם כשימות בעלה.

ואשה זו שיש לבעלה בנים, אם הלכה למדינת הים עם בעלה ובנה, וחזרה לבדה, ואמרה, מת בעלי, ואחר כך מת בני, והריני מותרת לכל אדם, נאמנת, שהרי על מות בעלה האמינו אותה חכמים, וכשיצאה היתה בחזקת שלא תזקק לייבם במיתתו, ולפיכך, אף על פי שאומרת שמת בנה, מאחר שאומרת שמת בנה אחר בעלה, מקיימת היא את חזקתה הראשונה, שבמות בעלה תהא מותרת לכל אדם [=הפה שאסר הוא הפה שהתיר], ולכן היא מותרת לכל אדם.

אבל אם באה ואמר מת בני ואחר כך מת בעלי, ואם כן זקוקה אני לייבם, אף שנאמנת היא במה שאומרת שמת בעלה, אינה מתייבמת לייבם, כי כשיצאה היתה בחזקת שלא תהא זקוקה לו, ואינה נאמנת להוציא עצמה מחזקה זו, ומכל מקום חוששים לדבריה³, שמא האמת עמה, שמת בנה תחילה, וזקוקה

יצאה בחזקת זקוקה לייבם ובאה ואמרה מת בעלי ובני

אשה שאין לבעלה בנים, הרי היא בחזקת שתהא זקוקה לייבם במות בעלה, הלכה למדינת הים עם בעלה, וחזרה לבדה, ואמרה, ניתן לי בן במדינת הים, ואם כן קודם מות בעלי באתי לידי כך, שאם ימות לא אהיה זקוקה לייבם, ואחר כך מתו שניהם.

אם אומרת, מת בני ואחר כך מת בעלי, והריני זקוקה לייבם, נאמנת, ומתייבמת, שהרי כשיצאה היתה בחזקת שתהא זקוקה לייבם במיתתו, ולפיכך, אף על פי שאומרת שיצאה מחזקתה זו בלידת בנה, מאחר שאומרת שמת בנה תחילה, מקיימת היא את חזקתה הראשונה, שבמות בעלה תהא זקוקה לייבם, ולכן היא מתייבמת.

אבל אם היא אומרת מת בעלי ואחר כך מת בני, ואם כן איני זקוקה לייבם, אינה מותרת לשוק בלא חליצה, כי כשיצאה היתה בחזקת שתהא זקוקה לייבם, ואינה נאמנת להוציא עצמה מחזקה זו, ומכל מקום חוששים לדבריה, שמא האמת עמה, שמת בעלה תחילה, ואינה זקוקה לייבם, ולכן חולצת לו אבל לא מתייבמת.

יצאה בחזקת שאינה זקוקה ובאה ואמרה מתו בעלי ויבמי

אשה שלא היה לבעלה אחים, הרי היא בחזקת שלא תהא זקוקה לייבם במות בעלה. הלכה למדינת הים עם בעלה וחמיה וחמותה, וחזרה לבדה, ואמרה, נולד לבעלי אח במדינת הים, ובאותה שעה באתי לידי כך שבמות בעלי אהיה זקוקה לייבם, ולאחר מכן מתו בעלי וייבמי, ומותרת אני לכל אדם. בין שאומרת מת בעלי ואחר כך יבמי, ובין שאומרת מת יבמי ואחר כך בעלי, נאמנת, ומותרת להינשא לכל אדם, שהרי על מות בעלה האמינו לה, וכשיצאה היתה בחזקת היתר במות בעלה, ומאחר שמקיימת עצמה בחזקתה הראשונה [=הפה שאסר הוא הפה שהתיר], היא נאמנת.

יצאה בחזקת זקוקה ובאה ואמרה מתו בעלי ויבמי

אשה שלא היו לבעלה בנים, אבל היה לו אח, הרי היא בחזקת שתהא זקוקה לייבם במות בעלה. הלכה למדינת הים עם בעלה ואחיו, וחזרה לבדה, ואמרה, מתו שניהם, ומותרת אני לכל אדם. בין שאומרת מת בעלי ואחר כך יבמי, ובין שאומרת מת יבמי ואחר כך בעלי, אינה נאמנת אלא על מות בעלה, ולא על מות אחיו, והרי היא בחזקת זקוקה לייבם וחליצה.

שויתה נפשא חתיכה דאיסורא. [והקשו התוס' ואם תאמר, האי דאינה מתייבמת, משום דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא. ויש לומר, דדייק, מדקתני חולצת, דמשמע שכן הדין, מדלא קאמר מבקשים לחלוץ. אי נמי משמע דחולצת אפילו נתנה אמתלא לדבריה. [תוס'].]

⁷ ואם תאמר ... למה אינה נאמנת, במגו שהיתה יכולה לומר עדיין בני קיים, וסמיכין ארוב נשים שמתעברות ויולדות. ויש לומר דמירי כגון שיש שני עדים שאומרים ששניהם מתו דהשתא אינה יכולה לומר עדיין בני קיים. [תוס' בדף קי"ט].

⁸ ולדעת חכמים, נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בקידוש בכסף. אבל בבעל, גם רבי טרפון אומר שצריך לשלם לכל אחת ואחת.

² ולדעת חכמים נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בלקח. אבל בגזל גם רבי טרפון אומר שצריך לשלם לכל אחד

³ כן הוא לשון המשנה, ומשמע שחולצת מחמת הספק. אולם רש"י פירש, שהיא זקוקה לחליצה כי

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 18
מסכת יבמות קי"ד-קי"ח
ד' שבט - ח' שבט

דברים שאין נאמנים עליהם

נתבאר שהאשה שבאה ואמרה מת בעלי נאמנת ומותרת להינשא או להתייבם לאחריו.

ובמשנתנו נמנו מספר דברים שאין אדם נאמן בהם להתיר הדבר לעצמו.

א. האשה שמת בעלה, והיתה בחזקת זקוקה לייבם, אינה נאמנת לומר מת יבמי, להיות מותרת להינשא לשאר בני אדם, [וזה הענין נתבאר לעיל בסמוך].

ב. האשה שהיתה אחותה נשואה לאיש, ובכך נאסרה היא עצמה לאותו האיש מדין אחות אשתו, אינה נאמנת לומר, מתה אחותי, והרי אני מותרת להינשא לבעלה.

ג. האיש שהיה אחיו נשוי אשה, אינו נאמן לומר מת אחי, והרי עלי לייבם את אשתו.

ד. האיש שהיה נשוי אשה, ובכך נאסרה לו אחותה, אינו נאמן לומר מתה אשתי, והרי אני מותר באחותה. [אות ב' ואות ד' מדברים במיתת אותו האשה, כלומר, כשהאיש נשוי אשה, ובכך אחותה נאסרת לו, לא הוא ולא אחותה נאמנים לומר שמתה אשתו ובכך האחות מותרת לו].

המזכה גט לאשתו במקום יבם

כלל בידינו, זכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו, כלומר דבר שהוא טובה וזכות לאדם, יכול כל אדם לקנותו בעבורו, כאילו הוא שלוחו, אבל דבר שהוא חובה לאדם, אין אחר יכול לקנותו עבורו שלא בהסכמתו, ורק כשהוא מתרצה בעצמו לקנותו, הוא קונה אותו.

והנה, על פי רוב, הגט הוא חובה לאשה, שכן על ידו יוצאת מבעלה, ומפסידה כל הדברים שבעלה חייב לה, ולכן הבא לקבל גט מהבעל, לקנותו עבור האשה, שתתגרש בו, לא קנאו בעבורה, אלא מדעתה, כי אין חבין לאדם שלא בפניו.

אבל יש אופן שבו נסתפק רבא, האם הגט הוא זכות לאשה, וניתן לקבלו בעבורה אף שלא מדעתה, והוא, כשכוונת הגט היא לפטור את האשה מייבום, כגון שבעלה עומד למות בלא בנים, ויש לו אח, ומעתה, אם תתאלמן מבעלה תהא זקוקה לייבום, אבל כשתתגרש ממנו קודם המיתה, תהא פטורה מהייבום.

והספק הוא, האם האשה שונאת את יבמה, ואם כן, זכות הוא לה להינצל מהייבום, והמקבל בעבורה גט להצילה מהייבום, קנאו בעבורה, והיא מגורשת, כי זכין לאדם שלא בפניו, או שפעמים היא אוהבת את יבמה, וחוב לה שלא תתייבם, ואינה חפצה בגט, ולא נקנה הגט בעבורה, כי אין חבין לאדם שלא בפניו.

ואמר רב נחמן, שאמנם יש להסתפק אם נתגרשה או לא, ולכן כשימות הבעל, תחלוץ, [שמא לא נתגרשה, וזקוקה היא לייבם], אבל לא תתייבם, [שמא נתגרשה ואסורה לייבם].

וראייתו של רב נחמן, משני דינים, ששנינו בהם לעיל, שחוששים לדברי האשה, ולכן היא חולצת ולא מתייבמת.

הדין האחד הוא, שכשיצאה היו בנים לבעלה, והיתה בחזקת שבמיתתו תהא מותרת לכל אדם, ובאה ואמרה שמתו בניה, ואחר כך מת בעלה, ובאה להחזיק עצמה זקוקה לייבום, שמאחר שהיתה בחזקת היתר לשוק, אינה מתייבמת, ומכל מקום חוששים לדבריה, שמא באמת זקוקה היא לייבם, ולכן היא צריכה חליצה. ומתוך כך שאמרו, חוששים לדבריה, ולא אמרו וודאי משקרת כי אוהבת את יבמה, יש ללמוד, שלא תמיד היא אוהבת אותו.

והדין השני הוא, שכשיצאה לא היו בנים לבעלה, והיתה בחזקת שתהא זקוקה לייבם במיתת בעלה, ובאה ואמרה שנולדו לה בנים, ומתו בניה אחר מות בעלה, ובאה להחזיק עצמה מותרת לכל אדם, שמאחר שהיתה בחזקת זקוקה לייבם, אינה מותרת לשאר בני אדם בלא חליצה, ומכל מקום חוששים לדבריה, שמא באמת אינה זקוקה לייבם, ולכן אינה מתייבמת. ומתוך כך שאמרו חוששים לדבריה, ולא אמרו וודאי משקרת כי שונאת את יבמה, יש ללמוד שלא תמיד היא שונאת אותו.

המזכה גט לאשתו במקום קטטה

נתבאר, שעל פי רוב, הגט הוא חובה לאשה, ולכן אין האשה מתגרשת אלא מדעתה, ואין יכולים לקנות את הגט בעבורה שלא מדעתה, כי אין חבין לאדם אלא בפניו.

ונסתפק רבינא מה הדין כשיש קטטה בין האיש והאשה האם גם אז האשה רוצה להיות תחתיו והגט הוא חובה לה או שבאופן הזה הגט הוא זכות לה ויכולים לקנותו בעבורה שלא מדעתה [=כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה, או דלמא ניחא דגופא עדיף לה].

ואמר רבא, שגם באופן הזה שיש ביניהם קטטה, האשה חפצה להיות עם בעלה, והגט הוא חובה עבורה, ואין קונים לה את הגט מבעלה שלא מדעתה, והסיבה לכך, כי בכל מצב שהוא, האשה רוצה שיהיה לה בעל, וכמאמרי החכמים הבאים, שיש ללמוד מהם כן.

א. אמר ריש לקיש, כך אומרת כל אשה, **טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו** [=טוב לישב גופים שנים, מלישב באלמנות. וכל בעל שהוא, אפילו גרוע ביותר, עדיף לה מלהיות לבדה].

ב. אביי אמר, **דשומשמנא גברא** [=מי שבעלה גוף כנמלה] **כורסיה בי חרתא רמו לה** [=מחזקת עצמה כנשואה, ונותנת כסאה אצל חשבות חורות הארץ].

ג. רב פפא אמר, **דנפצא גברא** [=אפילו מי שאומנתו של בעלה מאוסה, כגון שהוא מנפץ צמר], **תיקרי בסיפי בבא ותיתיב** [=תקרא לו למפתן הבית שישב עמה].

ד. רב אשי אמר, **דקולסא גברא** [=מי שיש בבעלה שמץ פסול משפחה. ותוסי' פירשו מי שבעלה מוכר קולסי כרוב], **לא בעיא טלפחי לקידרא** [=לא תבקש ממנו עדשים לקדרה, כלומר די לה ששמו עליה, והוא בעלה, אפילו אין לה ממנו שום הנאת ממון].

ושנינו בבביתא, שכל אלו, הסיבה לכך שדי להן בבעל כלשהו, כי כולן מזנות, ותולות בבעליהן.

סליק פרק האשה שלום